

Keskusteluaiheita Discussion papers

Hannu Hernesniemi - Synnöve Vuori

PALVELUTOIMIALOJEN KEHITYSNÄKYMÄT

VUOSINA 1985-89

No 188

12.12.1985

Katsaus perustuu pääosin ETLA:n
julkaisuihin Kansantalouden kehitysnäkymät
1985-89, N:o 7 ja Suhdanne, syksy 1985, D 29
sekä ETLA:ssa syksyllä tehtyihin päivityksiin.

ISSN 0781-6847

This series consists of papers with limited circulation,
intended to stimulate discussion. The papers must
not be referred or quoted without the authors'
permission.

PALVELUTOIMIALOJEN KEHITYSNÄKYMÄT VUOSINA 1985-89

	Sivu
1. TALOUDELLISEN KEHITYKSEN PÄÄPIIRTEET	1
1.1. Yhteenveto kansantalouden kehitysnäkymistä	1
1.2. Finanssipolitiikan ja rahoitusmarkkinoiden kehitysnäkymät	5
2. YKSITYINEN KULUTUS	10
3. PALVELUELINKEINOJEN TUOTANTO	16
3.1. Kansainvälinen vertailu	16
3.2. Palvelut Suomen kansantaloudessa	18
3.3. Palvelujen kehitysnäkymät	22
3.3.1. Kauppa	22
3.3.2. Liikenne	24
3.3.3. Rahoitus- ja vakuutustoiminta	26
3.3.4. Asuntojen omistus	28
3.3.5. Kiinteistö- ja liike-elämää palveleva toiminta	29
3.3.6. Muut yksityiset palvelukset	30
3.3.7. Julkinen toiminta	31
4. TYÖLLISYYS	33
5. INVESTOINNIT	39
6. HINNAT JA KUSTANNUKSET	44

1. TALOUDELLISEN KEHITYKSEN PÄÄPIIRTEET

1.1. Yhteenveto kansantalouden kehitysnäkymistä

Teollistuneiden maiden taloudellinen kasvu on tänä vuonna hidastunut ja kasvuerot Euroopan, Japanin ja Yhdysvaltain välillä ovat tasoittuneet. Talouspolitiikka on monissa maissa kääntynyt tai kääntymässä kasvua tukevaan suuntaan. Suotuisan talouskehityksen toteutumiselle on kuitenkin olemassa monta uhkatekijää. Dollarin arvon kehitys riippuu pitkälti Yhdysvaltain rahapolitiikasta ja budjettialijäämän supistumisesta. Kehitysmaiden velkaongelman pysyvää ratkaisua ei ole vielä löytynyt, ja maailmantalouden hallittu kehitys edellyttää myös moninaisten protektionististen paineiden torjuntaa.

Kansainvälisen talouden kehitys näyttää 1980-luvun loppupuolella olevan hieman suotuisampaa kuin mitä se on ollut vuosikymmenen alkupuolella. Kovin olennaista paranemista ei kuitenkaan ole odotettavissa. Kokonaistuotannon arvioidaan lisääntyvän OECD-maissa vuosikymmenen loppupuolella keskimäärin vajaat 3 %, eli lähes prosenttiyksikön nopeammin kuin vuosikymmenen alkuvuosina. OECD:n eurooppalaisissa jäsenmaissa kasvu on hieman hitaampaa. Erityisesti yksityinen kulutus ja yksityiset investoinnit kasvavat, Euroopassa kasvaa myös vienti. Maailmankaupan määrän arvioidaan lisääntyvän lähes 5 % vuodessa. Kuluttajahintojen nousun odotetaan useimpien arvioiden mukaan tasaantuvan lähelle nykyvauhtiaan. Työttömyysaste nousee useimmissa teollistuneissa maissa vielä hieman. Näin käy siitä huolimatta, että työvoiman tarjonnan kasvu on hidastumassa.

Taloudellinen kasvu Suomessa on 1980-luvun alussa ollut nopeampaa kuin useimmissa muissa teollistuneissa maissa. Tärkeimpiä syitä tähän ovat

olleet itäviennin poikkeuksellisen suotuisa kehitys, korkea investointiaste ja elvyttävä talouspolitiikka, jotka ovat mahdollistaneet myös yksityisen ja etenkin julkisen kulutuksen merkittävän kasvun. Investoinnit eivät tosin ole Suomessakaan kasvaneet yhtä voimakkaasti kuin aiemmin, mutta kuitenkin enemmän kuin muissa teollisuusmaissa. Samoin julkisen sektorin kasvu on ollut selvästi hitaampaa kuin esimerkiksi 1970-luvulla, mutta useimmissa muissa maissa julkisten kulutusmenojen määrä on viime vuosina kasvanut vielä vähemmän budjettialijäämien supistamiseen tähdänneen kireän politiikan vuoksi.

Edellä mainitut Suomen taloudellista kasvua nopeuttaneet tekijät näyttävät nyt olevan heikkenemässä. Itäviennin kasvuun vaikuttavat keskeisesti tuontimahdollisuudet Neuvostoliitosta. Koska öljyn reaalihinnan arvioidaan laskevan, ei tuonnin kasvu voine olla kovin suurta. Kiinteiden investointien tason ei myöskään odoteta kohoavan kovin korkealle; tähän vaikuttavat mm. tutkimus- ja tuotekehittelymenojen kasvu ja lisääntyvät yritysostot, jotka osittain syrjäyttävät kiinteitä investointeja. Julkisen kulutuksen kasvun rajoittaminen on asetettu talouspolitiikan yhdeksi tavoitteeksi, ja kasvu näyttääkin jäävän aiempaa hitaammaksi, joskin edelleen kansainvälisesti katsoen korkeaksi. Julkisen sektorin koko ei kansainvälisesti vertaillen ole Suomessa kovin korkea, joten kehitystä, jossa veroaste ja julkinen velkaantuminen pysyisivät suunnilleen nykyisellä tasollaan, voidaan pitää tyydyttävänä.

Kokonaistuotannon kasvuvauhdiksi vuosina 1985-89 näyttäisi edellä kuvattujen kysyntänäkymien perusteella muodostuvan runsaat 2.5 % vuodessa. Kasvu on siten hitaampaa kuin 1980-luvun alkuvuosina.

Taulukko 1. Huoltotase

Huoltotase-erä	1984* Mrd.mk	Volyymin vuosimuutos keskimäärin, %	
		1979→84	1984→89
Bruttokansantuote markkinahintaan	307.9	3.3	2.5
Tuonti	87.8	2.3	3
- tavarat	75.1	1.5	3
- palvelukset	12.7	7.8	3.5
Kokonaistarjonta	395.7	3.0	2.5
Vienti	95.9	4.6	3
- tavarat	80.6	5.3	3
- palvelukset	15.3	1.0	2.5
Investoinnit	72.1	3.8	2.5
- yksityiset	62.5	3.8	2.5
- julkiset	9.6	3.7	2
Kulutusmenot	224.6	3.0	2.5
- yksityiset	164.7	2.6	2.5
- julkiset	59.9	3.9	3
Varastojen muutos ²⁾	3.2	-0.5 ¹⁾	..
Kokonaiskysyntä	395.7	3.0	2.5

1) Varastojen muutoksen vaikutus kokonaiskysynnän muutokseen, prosenttiyksikköä.

2) Sisältää tilastovirheen.

Suomen ulkoinen tasapaino näyttää pysyvän hyvänä ja ulkomainen velkaantuminen laskee. Julkisen sektorin rahoitustasapaino on kohtuullinen. Kuitenkin työttömyys pysyy suurin piirtein nykyisellä tasollaan. Keskeinen ehto näinkin suotuisan kehityskuvan toteutumiseksi on, että inflaatiovauhti hidastuu ja yksikkötyökustannuksilla mitattu hintakilpailukyvyyn jatkuva heikkeneminen saadaan pysähtymään.

Suomen viennin arvioidaan kasvavan keskimäärin 3 % vuodessa määrältään vuosina 1985-1989. Länsivienti kasvaa erityisesti vuosikymmenen loppuvuosina, kun taas itäviennin kasvu osuu pääosin vuoteen 1985. Toimialoista metalliteollisuuden vienti kasvaa eniten, mutta myös paperin viennissä on merkittävää kasvua. Puutavateollisuuden viennin lisäys on keskimäärin vähäistä.

Kiinteiden investointien kasvu jäänee hitaaksi tarkasteluvuosina, ja investointiaste eli kiinteiden investointien suhde kokonaistuotantoon laskee alle 23 prosentin. Kuitenkin teollisuusinvestointien suhde teollisuustuotantoon kasvanee hieman, samalla kun teollisuusinvestoinnit muuttuvat aiempaa kone- ja laitevaltaisemmiksi. Tutkimus- ja kehittäelyinvestointien suhde kiinteisiin investointeihin kasvaa selvästi, ja yritysten kansainvälistyminen jatkuu voimakkaana.

Myös yksityisissä kulutusmenoissa tapahtuu jatkuvaa, joskin hidasta rakennemuutosta. Kotitaloudet lisännevät kulutusmenojaan erityisesti kestokulutushyödykkeisiin ja virkistykseen, liikenteeseen ja muihin palveluihin, samalla kun elintarvikkeisiin ja vaatetukseen käytettävät menot kasvavat hitaammin. Asuntomenojen kasvun arvioidaan myös edelleen hidastuvan.

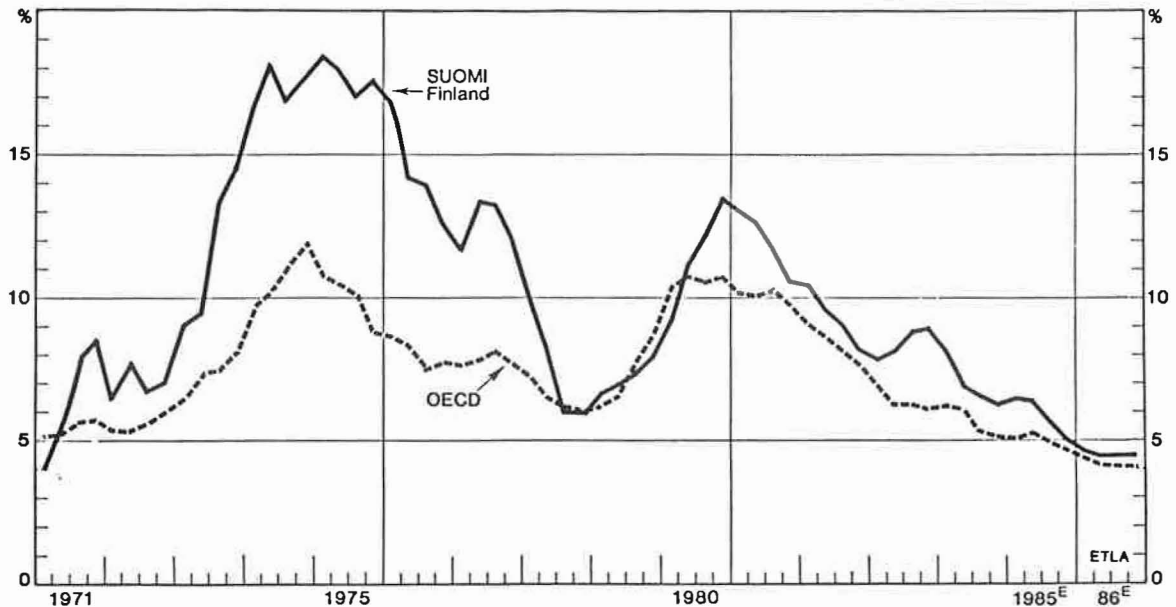
1.2. Finanssipolitiikan ja rahoitusmarkkinoiden kehitysnäkymät

Kilpailijamaita nopeampi hintojen nousu on Suomessa ollut tavallinen ilmiö. Vuoden 1982 devalvaation jälkeenkin Suomen hintakilpailukyky on tasaisesti huonontunut. Inflaatio Suomessakin on kyllä selvästi hidastunut viime vuosien aikana, ja samalla monet siihen liittyvät haittatekijät ovat lieventyneet. Kilpailijamaissa hintojen nousun hidastuminen on ollut vielä selvempää, ja suhteessa niihin Suomen asema on heikentynyt. Vaikka tilanne toistaiseksi on pysynyt melko suotuisana, ollaan tavanomaisilla hintakilpailukykykymittareilla tarkasteltuna vuonna 1986 jo samassa tilanteessa kuin ennen vuoden 1982 devalvaatiota. Heikentävä kilpailukyky onkin pahin tällä hetkellä näkyvissä oleva uhkatekijä kansantalouden tasapainoiselle kehitykselle.

Nykyisessä tilanteessa kilpailukyky on jo niin matalalla tasolla, että talouspolitiikka saattaa lähivuosina joutua voimakkaastikin reagoimaan hintakilpailuvuon jatkuvaan heikentymiseen. Pääasiallisia toimintalinjoja olisi tällöin kaksi. Hintakilpailukyky voitaisiin palauttaa korkeammalle tasolle valuuttakursseja muuttamalla, kuten Suomessa usein aiemmin on jouduttu tekemään, tai talouden inflaatiouvauhtia voitaisiin pyrkiä hidastamaan kireällä raha- ja finanssipolitiikalla, jolloin mm. työttömyysaste lähentyisi muissa Euroopan maissa tavanomaista kymmentä prosenttia. Näillä toimenpiteillä olisi yksityisen kulutuksen kasvua rajoittava vaikutus.

Aineellinen elintaso on viime vuosina noussut Suomessa nopeammin kuin muualla, ja henkeä kohti laskettujen bruttokansantuotelukujen valossa tulotaso on korkeampi kuin monessa aiemmin teollistuneessa maassa. Tilanne kuitenkin muuttuu melko paljon, jos verrataan kokonaistuotan-

Kuvio 1. Kuluttajahintaindeksin muutos Suomessa ja OECD-maissa.

1) Painotettu Suomen viennin rakenteella korjatulla ao. maiden osuudella Euroopan tuonnista.

toa työvoimaan kuuluvia kohti: Suomen sijoitus tässä vertailussa on huonompi. Täten tietty tuottavuusero moniin kilpailijamaihin verrattuna on edelleen olemassa ja taloudellinen kasvu Suomessa voisi jatkossa olla nopeampaa kuin muualla. Tämän pitäisi olla myös talouspolitiikan tavoitteena.

Hallitus on kirjannut kokonaistaloudelliseksi kehitystavoitteiksi inflaatiouvauhdin edelleen hidastamisen, julkisen sektorin kasvun rajoittamisen ja työttömyyden alentamisen. Sellaisia keinoja, joilla Suomen talouden kasvu voitaisiin pitää tyydyttävänä, hallitus ei kuitenkaan ole esittänyt. Kasvu saattaakin jäädä lähivuosina erityisesti viennin osalta hallituksen tavoitteita vaatimattommaksi.

Tämän kehitysarvion mukaan Suomen ulkoinen tasapaino on hyvä ja ulkomainen nettovelka suhteessa bruttokansantuotteeseen laskee

nykyisestä 17.5 prosentista 12 prosenttiin vuonna 1989. Vuosina 1980-1984 julkinen kulutus kasvoi Suomessa keskimäärin 4 % vuodessa määrältään, kun vastaava luku OECD:n eurooppalaisissa jäsenmaissa oli vain 2 %. Kun veroastetta ei ole kovin paljon nostettu, on julkinen sektori velkaantunut nopeasti. Vaikka tämä velka moniin muihin maihin verrattuna ei ole korkea, on jatkuva velkaantumisen kasvu päätetty pysäyttää julkisten menojen, erityisesti kulutusmenojen kasvua hillitsemällä. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että julkisen sektorin työpaikkojen määrän kasvu hidastuu.

Selvimmän finanssipolitiikka voi kohentaa kansantalouden tuotantomahdollisuuksia, mikäli sillä onnistutaan elvyttämään investointeja. Investointien pitäminen tyydyttävällä tasolla saattaa vaatia aiempaa korkeampaa kannattavuutta, koska reaalin korkotaso pysynee lähivuosina suhteellisen korkeana. Kannattavuustilanne vaihtelee lisäksi huomattavasti toimiala- ja yritystasolla. Investointeihin suuntautuvasta elvytyspolitiikasta on Suomessa saatu aiemminkin myönteisiä kokemuksia; mm. nykyinen hyvä ulkoinen tasapainomme on osittain seurausta siitä, että investointeja elvyttämällä on pystytty lisäämään myös pitemmän ajan vientimahdollisuuksia ja reaalista kilpailukykyä.

Rahoitusjärjestelmämme, joka on usean vuosikymmenen ajan perustunut hallinnolliseen koronasetantaan ja vaihtelevanasteiseen luotonsääntelyyn on muuttunut kohti kilpailullisempia oloja. Tämä on ilmennyt mm. markkinarahan markkinoiden muodostumisena yritysten ja pankkien välille sekä termiinimarkkinoiden toiminnan aktivoitumisena. Nämä markkinat yhdessä pankkien ja Suomen Pankin päivämarkkinoiden kanssa muodostavat lyhyen rahan markkinat. Suomen Pankki on yhä enemmän siirtynyt harjoittamaan rahapolitiikkaa näiden markkinoiden kautta

säätlemällä päiväkorkoa ja sitä seuraavaa markkinarahan korkoa sekä suorittamalla tarvittaessa interventioita terminimarkkinoille. Lähi-vuosina lyhyen rahan markkinoiden toiminta edelleen laajenee, ja kehitys kohti vapaampaa ja tehokkaampaa rahoituksenvälitystä yleisemminkin jatkuu. Keskeinen rahapolitiikkaa ja rahoitusmarkkinoiden tilaa koskeva epävarmuus liittyy ulkomaisiin pääomaliikkeisiin, joiden korkoherkkyys on voimistuneen kansainvälisen integroitumisen vuoksi lisääntynyt.

Inflaation hidastuessa on Suomen Pankin päiväkorkoa tasaisesti alennettu. Sen seurauksena myös muut lyhytaikaiset korot - lähinnä markkinarahankorko - ovat alentuneet. Jo aiemmin esitettyjen taantuma-arvioiden vahvistuminen ja inflaatiovauhdin jatkuva hidastuminen ovat luoneet edellytyksiä korkojen nopeammallekin alentamiselle. Ensi vuoden tuloratkaisut, joista hinta- ja kustannustason jatkonäkymät ratkaisevasti riippuvat, vaikuttavat keskeisesti korkojen kehitykseen.

Tuloratkaisut vaikuttavat korkotasoon kahta kautta. Ensimmäkin inflaatiovauhti riippuu tuloratkaisuista. Toiseksi suuret nimellistulojen korotukset heikentäisivät edelleen kansantalouden hintakilpailukykyä, joka on selvästi pitemmän ajan keskiarvonsa alapuolella. Huono kilpailukyky yhdessä teollisuuden - etenkin metsäteollisuusyritysten - heikentyvien kannattavuusnäkökymien kanssa saattaa heikentää luottamusta markan arvoon. Näissä oloissa rahapolitiikkaa saatettaisiin kiristää tuntuvastikin valuuttapaon estämiseksi.

Korkotason laskusta huolimatta reaalikorko säilyy koko tarkastelu-periodin aikaisempaa korkeammalla tasolla. Pankkien luotot yleisölle kasvavat varsin nopeasti. Yritysten luotonotto on runsasta, mutta myös

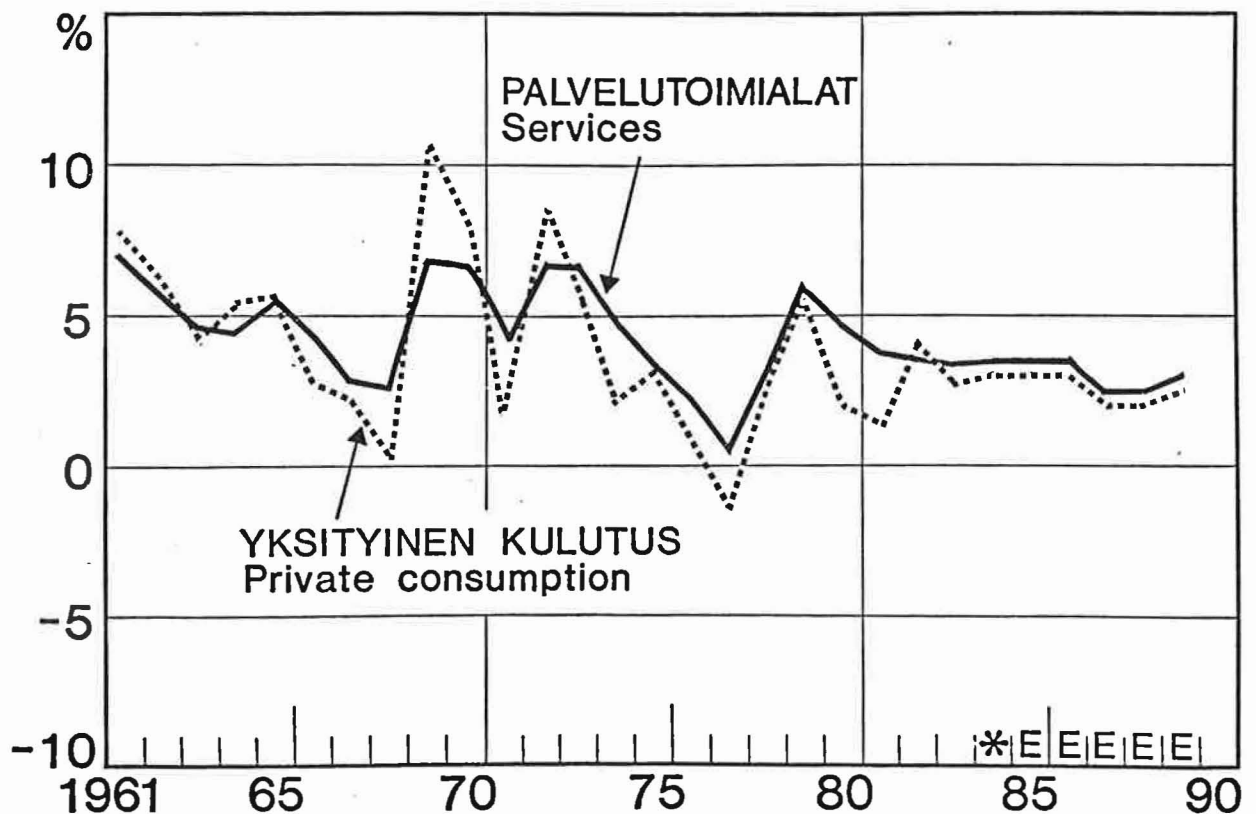
niiden rahoitusvarat kasvavat edelleen nopeasti. Tämä finanssikierro lisääntyy myös muissa kansantalouden sektoreissa, erityisesti kotitaloussektorissa.

Viime vuosina vallinnut varsin hyvä tasapaino investointien ja kotimaisen säästämisen välillä jatkuu myös seuraavana viisivuotiskautena kiinteiden investointien kasvun jäädessä aikaisempaa vähäisemmäksi. Vaihtotase on siten tasapainossa, ja ulkomainen nettovelka suhteessa bruttokansantuotteeseen alenee selvästi.

2. YKSITYINEN KULUTUS

Palvelutoimialojen tuotannon kehitys on voimakkaasti sidoksissa yksityisen kulutuksen kasvuun. Tämän vuosikymmenen alkupuoliskolla yksityisten kulutusmenojen kasvu oli keskimäärin lähes 2.5 prosenttia vuodessa. Tarkastelujaksolla 1985-1989 yksityisen kulutuksen lisäyksen arvioidaan pysyvän keskimäärin saman suuruisena.

Kuvio 2. Yksityisen kulutuksen ja palvelualojen tuotannon volyymin muutokset

Viime vuosikymmeninä yksityisen kulutuksen osuus kokonaiskysynnästä on selvästi supistunut ja julkisen kulutuksen osuus on puolestaan noussut. Tähän kehitykseen on vaikuttanut mm. terveydenhuoltoon, koulutukseen ja lasten päivähoitoon kohdistuvien kulutusmenojen osittainen siirtymi-

nen yksityisestä kulutuksesta julkiseen kulutukseen. Seuraavan viisivuotiskauden aikana kulutusosuuksissa ei odoteta tapahtuvan kovin suuria muutoksia, koska julkisen kulutuksen kasvun arvioidaan jonkin verran hidastuvan.

Kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitulojen odotetaan kasvavan vuosina 1985-89 keskimäärin 2.5 prosenttia vuodessa. Jakson alkupuolella kasvu on kuitenkin hieman tätä suurempi ja loppupuolella vastaavasti pienempi. Julkisen vallan verotukseen ja tulonsiirtoihin kohdistuvien toimenpiteiden arvioidaan tasaavan kotitalouksien reaalisesta ostovoimasta vaihteluita eri vuosina. Esimerkiksi vuonna 1985 kiristynyt verotus ja sairaus- sekä kansaneläkevakuutusmaksujen korotukset leikkasivat osan työtulojen tuntuvasta kasvusta. Alkavana vuonna inflaatiota suuremmilla veroasteikkojen tarkistuksilla pyritään edesauttamaan maltillisen tuloratkaisun syntyä.

Reaalisesta ostovoimasta lisäksi yksityisen kulutuksen määrä riippuu myös säästämisasteesta tapahtuvista muutoksista. Säästämisasteella tarkoitetaan tässä sitä suhteellista osuutta käytettävissä olevista tuloista, jota ei käytetä kulutukseen. Säästämisaste on noussut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana vajaasta 2 prosentista lähes 6 prosenttiin. Tähän on vaikuttanut oleellisesti kotitalouksien voimakkaasti kasvanut asuntosäästäminen. Tarkastelujaksolla asuntoinvestointien arvioidaan kuitenkin hieman supistuvan. Toisaalta pankkitalletusten suosio kasvaa edelleen, koska reaalikoron oletetaan pysyvän selvästi positiivisena. Samoin arvopaperisäästäminen kiinnostaa yhä enemmän kotitalouksia. Tämän arvion mukaan säästämisasteesta ei siten odoteta tapahtuvan kovin suuria muutoksia.

Yksityisen kulutuksen muutokset tarkastelukaudella 1985-1989 johtuvat siis reaalisen ostovoiman kehityksestä. Tarkastelujakson alkupuolella yksityisen kulutuksen ennakoidaan kasvavan 3 prosentin vuosivauhtia. Jakson loppupuolella kasvu jonkin verran hidastuu. Keskimäärin yksityisen kulutuksen kasvu on samaa luokkaa kuin viimeisen kymmenen vuoden aikana, noin 2.5 prosenttia.

Taulukko 2. Yksityiset kulutusmenot ja kotitalouksien ostovoima.

Kulutuserä	1984* Mrd.mk	Volymin vuosimuutos, %						
		1969 →74	1974 →79	1979 →84	1984 →89	1984*	1985 ^E	1986 ^E
Elintarvikkeet	42.8	3.1	0.8	1.0	1	1.4	1.5	1.5
Vaatetus	8.2	5.1	-3.4	0.5	1	2.7	0	3
Asunto	29.0	5.0	5.0	2.6	2.5	2.9	3	2.5
Kotitalouskalusto	10.7	9.6	0.5	1.7	2	1.7	3.5	3
Terveystenhoito	4.2	4.9	1.4	2.1	3	-1.3	4	1.5
Liikenne	26.1	5.8	2.6	3.0	3	2.8	4	2.5
Virkistys	14.1	10.8	4.7	3.9	3.5	5.2	3.5	4
Muut tavarat ja palvelukset	17.1	7.8	1.8	2.1	3	4.7	4	3
Muut kulutusmenot ²⁾	11.3	-0.3	3.5	6.8	5	7.1	6.5	6
Yksityiset kulutusmenot	164.7	5.1	2.3	2.4	2.5	3	3	3
Kotitalouksien reaali- ostovoima ¹⁾		5.7	2.2	2.6	2.5	2.4	3.5	3

- 1) Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot jaettuna kulutusmenojen hintaindeksillä.
2) Sisältää kotitalouksien ostot julkiselta ja voittoa tavoittelemattomalta toiminnalta, voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutuksen sekä ulkomaisen kulutuksen, netto.

Kulutuksen rakenteessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia parin viime vuosikymmenen aikana. Voimakkaimmin ovat supistuneet elintarvikkeiden

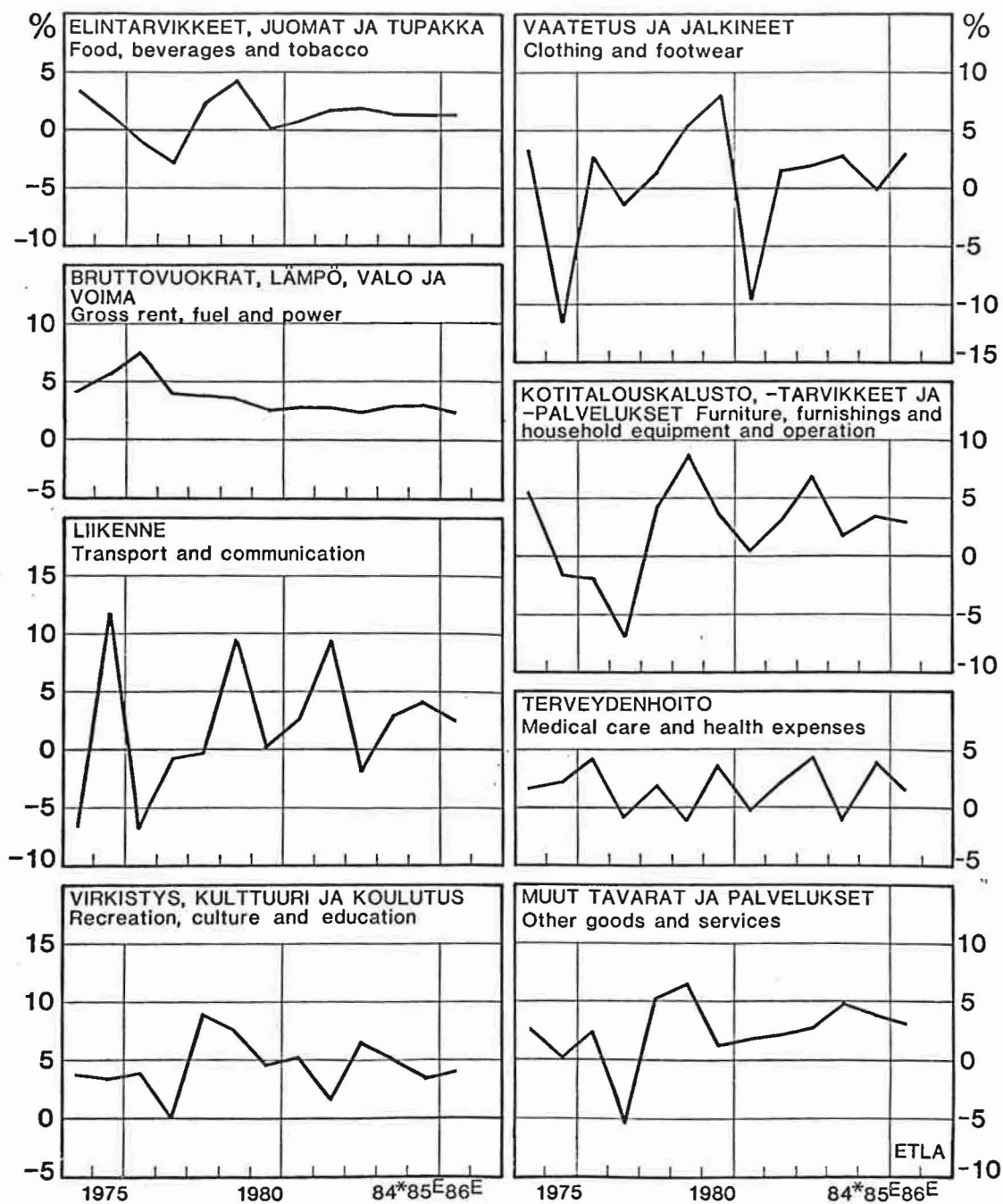
sekä vaatteiden ja jalkineiden osuudet kulutusmenoista. Läntisiin teollisuusmaihin verrattuna elintarvikkeiden budjettiosuus on ollutkin melko korkea, sen sijaan vaatteiden ja jalkineiden budjettiosuus on melko alhainen. Liikenteen ja virkistykseen osuudet kulutusmenoista ovat selvästi nousseet. Nämä kulutusrakenteen muutokset noudattavat samoja piirteitä kuin muutokset monissa muissa OECD-maissa.

Vuosina 1985-89 yksityisistä kulutusmenoista kasvavat voimakkaimmin kestokulutustavaroiden sekä palvelusten kulutus. Aikaisempina vuosina kestävien tavaroiden kulutuksen kasvu on vaihdellut voimakkaasti. Tähän on vaikuttanut etenkin uusien autojen ostoissa tapahtuneet heilahtelut. Uusien autojen ostojen arvioidaan kasvavan selvästi myös tarkastelujaksolla, etenkin jos autojen verotus edelleen alentuu. Vuonna 1986 autoveroa ei kuitenkaan alennettane. Muita voimakkaasti kasvavia kulutuseriä ovat mm. kodinkoneet sekä viihde-elektroniikka, jossa erilaisilla uutuustuotteilla on huomattava merkitys. Myös viihde-elektronikan kysynnän vuosittainen vaihtelu saattaa olla melkoista riippuen mm. urheilun suurkilpailujen televisiotarjonnasta. Palveluksista vapaa-aikaan liittyvien menojen kuten virkistys- ja kulttuuripalvelu-, matkailu- sekä ravintola- ja hotellimenojen arvioidaan kasvavan. Asuntomenojen kasvun arvioidaan edelleen hieman hidastuvan. Tähän vaikuttaa yhteiskunnassa tapahtuneiden rakennemuutosten vaikutusten heikkeneminen. Muuttoliike maan sisällä on vähentynyt ja suuret ikäluokat ovat hankkineet asuntonsa.

Keskimääräistä hitaammin kasvavia kulutuseriä ovat elintarvikkeet sekä vaatetus ja jalkineet. Lukuunottamatta kestokulutustavaroita eri kulutushyödykkeiden kulutuksen kasvussa ei arvioida tapahtuvan kovin suuria muutoksia. Yleispiirteenä voidaan siis todeta, että

välttämättömyshyödykkeiden kulutusosuudet edelleen supistuvat ja virkistysen sekä liikenteen kulutusosuudet puolestaan kasvavat.

Kuvio 3. Yksityisten kulutusmenojen volyymin muutokset hyödykeryhmittäin

Rahamarkkinoiden arvioidaan hieman kevenevän varsinkin jakson alkupuolella. Rahoitusjärjestelmämme siirtyminen kohti kilpailullisempia oloja ja luotonsäännöstelyn väheneminen aiheuttaa kotitalouksien luottokannan lisääntymistä. Tarkastelujaksolla kotitalouksien luottokanta suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin kasvaa edelleen. Toisaalta reaalikoron pysyminen positiivisena houkuttelee kotitalouksia lisäämään pankkitalletuksia. Pankkitalletusten kasvun arvioidaan olevan vuosittain reaalisesti keskimäärin 10 % ja luottokannan kasvun 9 %.

Eri rahoituslähteistä pankkiluotot ovat kasvattaneet selvästi osuuttaan, ja tämän kehityksen arvioidaan jatkuvan tarkastelujaksolla. Käytettävissä olevien tulojen osuuden rahoituksesta odotetaan pysyvän ennallaan, mutta rahoituksen muiden lähteiden, kuten valtion myöntämien asuntolainojen, osuuden arvioidaan supistuvan. Rahoituksen käytöstä kulutusmenot muodostavat valtaosan. Nettoinvestointien osuus on ollut suurimmillaan 1970-luvulla noin 8 %, mutta viime vuosina tämä osuus on hieman supistunut. Sen sijaan rahoituksen käytössä pankkitalletusten lisäys on kasvattanut osuuttaan selvästi. Tarkastelujaksolla investointien osuus supistuu hieman ja pankkitalletusten lisäys vastaavasti kasvaa. Kulutusmenojen osuuden arvioidaan pysyvän ennallaan.

3. PALVELUELINKEINOJEN TUOTANTO

3.1. Kansainvälinen vertailu

Palvelusektorilla on kaikissa teollisuusmaissa tapahtumassa voimakkaita muutoksia. Nämä liittyvät keskeisesti automaation etenemiseen. Kun teollisuustuotannon osuus kokonaistuotannosta yhä alenee useimmissa maissa, työpaikkojen määrän lisääminen tai jo säilyttäminenkin edellyttää entistä suurempaa tehokkuutta myös palveluiden tuotannossa. Tämän aikaansaaminen riippuu suuresta määrin siitä, miten hyvin informaatioteknologian nopeaa kehitystä pystytään hyödyntämään.

Palvelusektorin osuus kokonaistuotannosta on Suomessa noussut viimeisen 10 vuoden kuluessa noin 7 prosenttiyksikköä 54 prosenttiin. Tämä osuus on kuitenkin edelleen hieman alempi kuin esim. Saksan liittotasavallassa ja selvästi alempi kuin Ruotsissa ja Yhdysvalloissa. Kahdessa viimeksi mainitussa maassa palvelusektorin kehitys on ollut rakenteeltaan selvästi erilaista. Ruotsissa julkisten palveluiden laajeneminen on ollut voimakasta, ja niiden osuus on jo noussut neljännekseen bruttokansantuotteesta. Sen sijaan Yhdysvalloissa palveluiden kasvun painopiste on ollut yksityisellä sektorilla, ja julkisen sektorin tuotanto-osuus on talouspoliittisten tavoitteiden mukaisesti lievästi alentunut 1970-luvun loppupuolelta alkaen.

Suomessa julkisen sektorin laajeneminen oli 1970-luvulla vielä nopeampaa kuin Ruotsissa, mutta muiden toimialojen suuremman kasvuvauhdin vuoksi sektorin osuus kokonaistuotannosta ei meillä noussut yhtä paljon. Tällä vuosikymmenellä julkisen sektorin kasvua on pyritty tietoisesti hillitsemään. Näyttääkin siltä, että Suomessa

Taulukko 3. Palvelusektorin tuotannon osuus bruttokansantuotteesta eräissä maissa, %

Maa	1970	1975	1980	1983
Yhdysvallat				
- yksityinen sektori	48.6	49.2	50.7	53.2
- julkinen sektori	13.2	13.6	12.6	12.6
- palvelusektori yhteensä	61.8	62.8	63.3	65.8
Japani				
- yksityinen sektori	42.9	45.8	47.3	48.2
- julkinen sektori	6.1	8.5	8.3	8.3
- palvelusektori yhteensä	49.0	54.3	55.6	56.5
Saksan liittotasavalta				
- yksityinen sektori	35.3	39.2	40.9	43.9
- julkinen sektori	9.7	12.3	12.1	11.9
- palvelusektori yhteensä	45.0	51.5	53.0	55.8
Yhdistynyt kuningaskunta				
- yksityinen sektori	43.0	42.2	42.7	43.5
- julkinen sektori	11.7	15.5	14.5	15.0
- palvelusektori yhteensä	54.7	57.7	57.2	58.5
Ruotsi				
- yksityinen sektori	36.7	35.3	36.3	36.5
- julkinen sektori	17.6	19.6	24.8	25.0
- palvelusektori yhteensä	54.3	54.9	61.1	61.5
Suomi				
- yksityinen sektori	34.6	33.4	34.5	38.9
- julkinen sektori	12.5	14.0	15.0	15.5
- palvelusektori yhteensä	47.1	47.4	49.5	54.4

julkisen sektorin bruttokansantuoteosuus jää huomattavasti alemmalle tasolle kuin Ruotsissa.

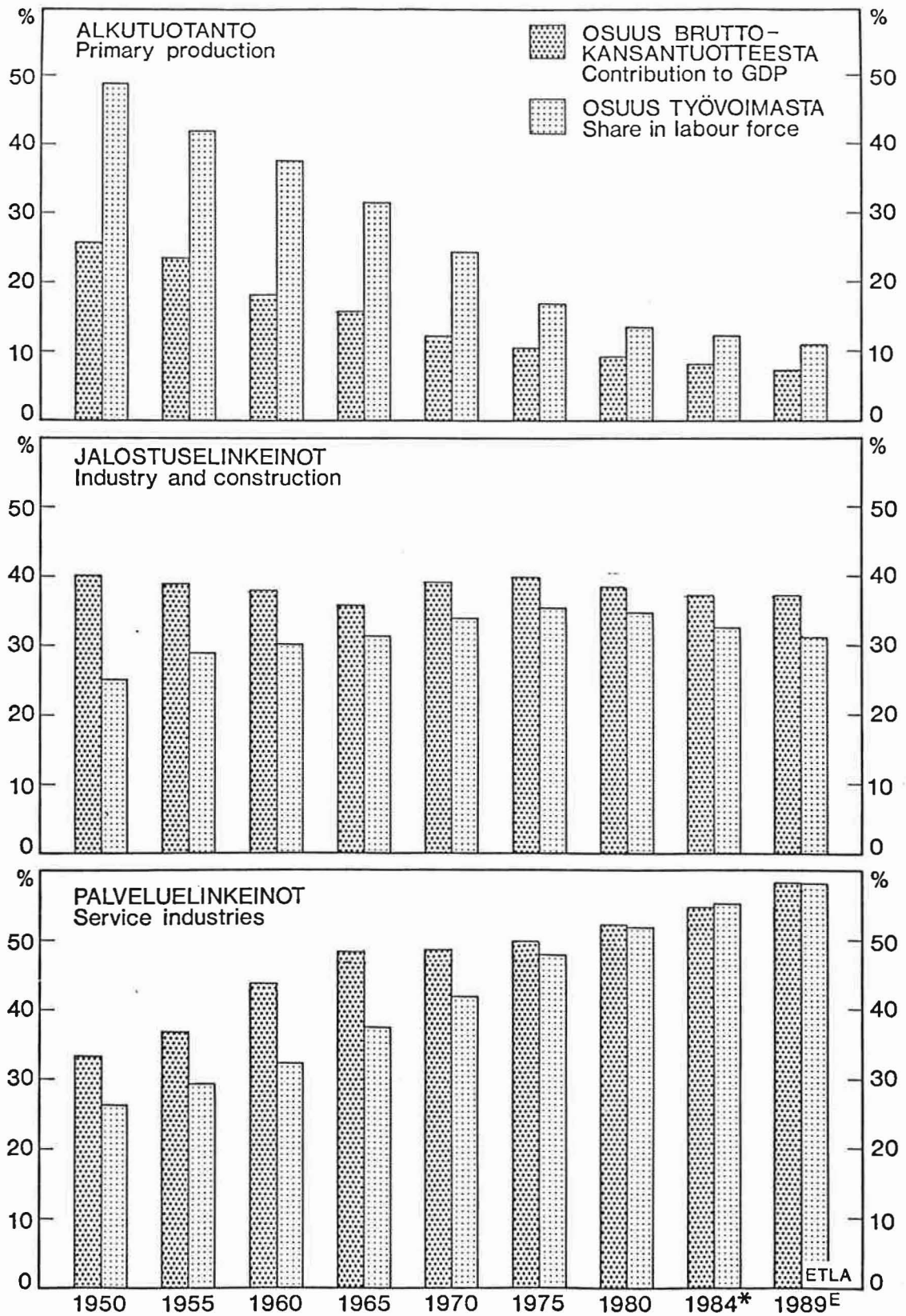
Yksityisten palvelusten kasvumahdollisuuksia voidaan karkeasti arvioida vertaamalla niiden osuutta koko kansantuotteesta eri maissa. Yksityisten palvelusten bruttokansantuoteosuus on Suomessa vajaat 40 %, kun se Saksan liittotasavallassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa on noin 44 %, Japanissa lähes 50 % ja Yhdysvalloissa runsaat 53 %. Ruotsissa yksityisten palvelusten kansantuoteosuus on pari prosenttiyksikköä pienempi kuin Suomessa, mikä pääosin selitynee Ruotsin julkisen sektorin tuottamien palvelujen suurella bruttokansantuoteosuudella.

3.2. Palvelut Suomen kansantaloudessa

Siirtyminen maatalousyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan on Suomessa tapahtunut nopeasti. Varsinaista teollisuusmaata Suomesta ei koskaan tullutkaan siinä mielessä kuin useista läntisistä teollisuusmaista. Jalostustoiminnan eli teollisuuden ja rakennustoiminnan osuus bruttokansantuotteesta nousi Suomessa korkeimmillaankin vain 40 prosenttiin.

Palvelut ovat vallanneet bruttokansantuoteosuutta pääosin alkutuotannolta. Vuodesta 1975 lähtien jalostuselinkeinojen kansantuoteosuus on ollut hienoisessa laskussa. Tarkasteluajanjaksolla 1985-89 nämä kehityssuunnat jatkuvat. Palvelujen arvioidaan kasvavan keskimäärin 3 prosentin vuosivauhtia. Teollisuudessa kasvuvauhti on sama, mutta rakennustoiminnan hidas kasvuvauhti pudottaa hieman jalostuselinkeinojen kansantuoteosuutta. Alkutuotannon arvioidaan vuosina 1985-89 taantuvan hienokseltaan, jolloin sen kansantuoteosuuskin laskee.

Kuvio 4. Alkutuotannon sekä jalostus- ja palveluelinkeinojen osuus bruttokansantuotteen arvosta ja työvoimasta

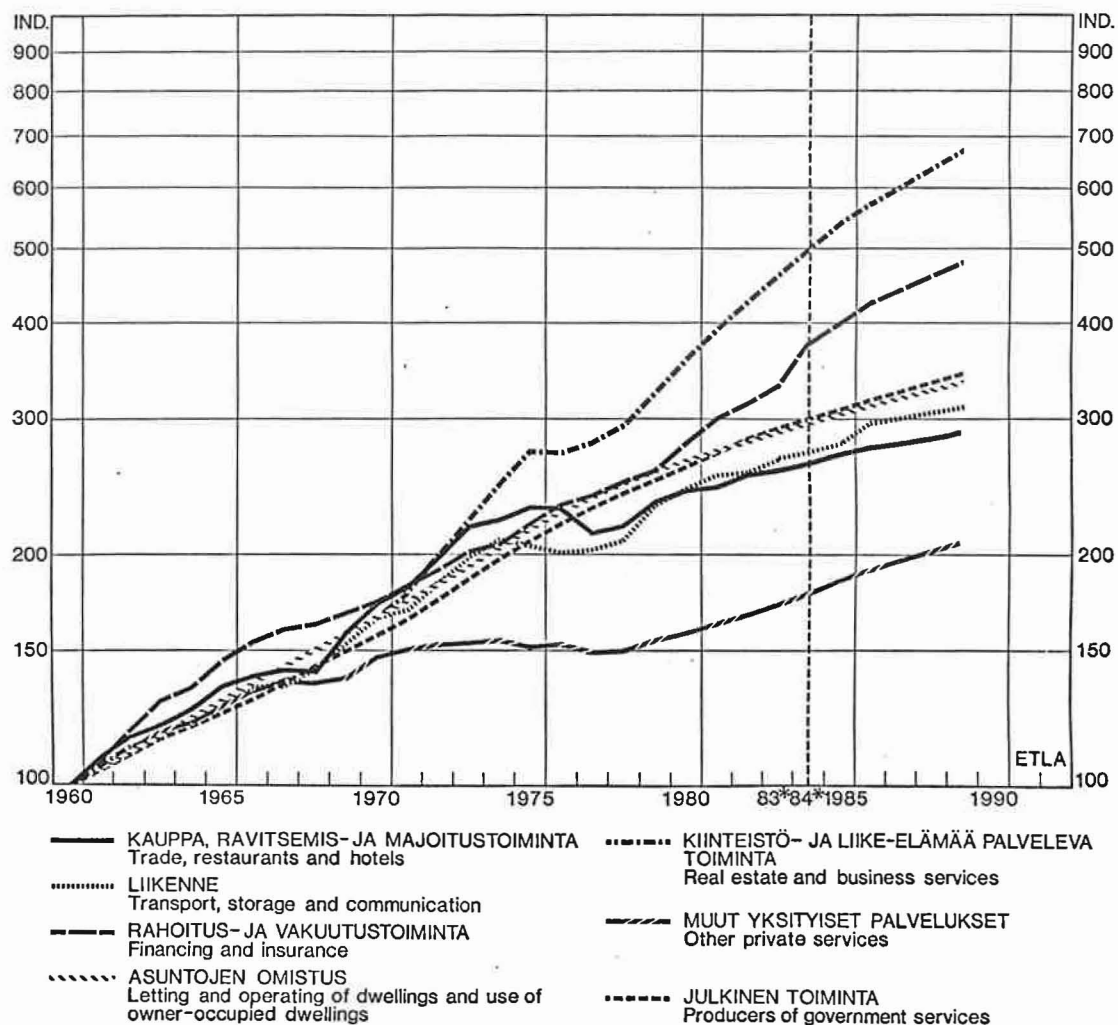

Taulukko 4. Bruttokansantuote toimialoittain

Toimiala	1984* milj.mk	1984* osuudet v. 1980 hinnoin	Volyymin vuosimuutos, %						
			1969 →74	1974 →79	1979 →84	1984 →89	1984*	1985 ^E	1986 ^E
Maatalous	12 849	4.9	-1.7	1.2	4.5	-1	1.0	-2	-1
Metsätalous	10 004	3.6	-2.6	3.6	-2.2	1	2.5	4	-5
Teollisuus	82 263	31.8	7.0	2.6	3.9	3	5.0	4	3
Rakennustoiminta	21 786	7.4	4.7	-1.1	2.1	1	-3.1	1	-1
Palvelukset	153 910	55.0	5.8	2.9	3.8	3	3.6	3.5	3.5
- Laskennalliset pankki- palvelukset	7 207	-3.3	7.6	4.7	8.2	4	13.2	6	5
BKT tuottajahintaan	273 605	100.0	5.0	2.4	3.4	2.5	3.0	3.5	2.5

Pelkkien kansantuoteosuuksien tarkastelu antaa kuitenkin jonkin verran harhaanjohtavan kuvan eri elinkeinojen kehityksestä. Viime vuosina toimialaluokituksen mukaiset rajat palveluelinkeinojen ja jalostuselinkeinojen välillä ovat hämärtyneet, samalla kun niiden välinen työnjako on jossain määrin muuttunut. Osa palvelusektorin tuotannon kasvusta aiheutuu siitä, että teollisuusyritykset ovat yhä enemmän alkaneet ostaa muilta yrityksiltä palveluksia, joita ne aikaisemmin tuottivat itse. Toisaalta teollisuusyritykset myös tuottavat itse huomattavasti enemmän esimerkiksi tutkimus- ja tuotekehitys- sekä markkinointi- palveluksia kuin aikaisemmin. Teollisuuden jalostusarvon kehitys ei siten välttämättä anna oikeaa kuvaa varsinaisen teollisen toiminnan volyymin muutoksista.

Kuvio 5. Palvelualojen tuotannon volyyymi (1960=100)

Palvelualoista julkisen toiminnan ja asuntojen omistussektorin tuotannon kasvu on hidastunut 1980-luvulla. Niiden kasvu jää myös vuosina 1985-89 jonkin verran pienemmäksi kuin palvelualojen keskimääräinen kasvu. Sen sijaan erilaisten liike-elämää palvelevien toimintojen kuten tietoliikenne-, ATK- ja rahoituspalvelujen määrän arvioidaan tarkastelukaudella edelleen kasvavan nopeasti. Hitainta kasvu on kaupassa ja kuljetuksissa.

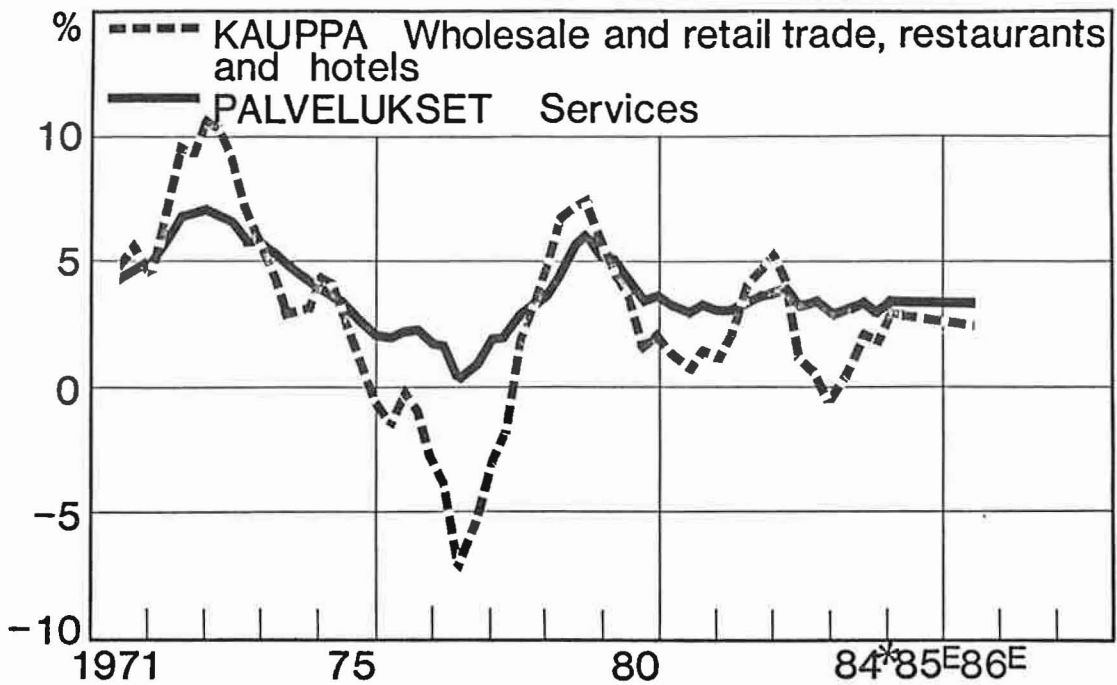
3.3. Palvelujen kehitysnäkymät

3.3.1. Kauppa

Kaupan tuotannon määrän arvioidaan vuosina 1985-89 kasvavan hieman hitaammin kuin edeltäneellä viisivuotisperiodilla. Vähittäiskaupan tuotannon vaihtelut seuraavat kuluttajien reaalisen ostovoiman kehitystä, mutta kasvu on hitaampaa kuin ostovoiman lisäys. Keskimäärin tuotannon arvioidaan kasvavan 2 prosenttia. Tukkukaupan tuotannon lisääntyminen arvioidaan hieman vähäisemmäksi teollisuustuotannon ja rakennustoiminnan kasvun vaimenemisen seurauksena.

Vähittäiskaupassa rakennerationalisointi jatkuu edelleen. Pienten päivittäistavaramyymälöiden määrän arvioidaan vielä lievästi alenevan kustannusten myynnin kasvua voimakkaamman nousun ja tehokkaaseen toimipaikkakokoon pyrkimisen seurauksena. Toisaalta tulotason nousun seurauksena kuluttajien laatu- ja palvelutasovaatimukset kohoavat, mikä näkyy erikoismyymälöiden määrän kasvuna. Samalla vähittäismyynnin rakenne muuttuu edelleen siten, että erikoistavaroiden osuus kohoaa ja päivittäistavaroiden osuus alenee.

Myös perinteisten myymälätyyppien tavaralajitelmat ovat muuttuneet. Esimerkiksi kirjakauppojen lajitelmiin kuuluu nykyisin kirjojen ohella suuri määrä muita tuotteita. Toisaalta yhä suurempi osa kirjojen myynnistä tapahtuu postimyynninä. Myös muiden tuotteiden postimyynnin arvioidaan laajenevan lähivuosina. Samoin kioskikauppa ja huoltamoiden myynti lisääntyvät edelleen. Tämä aiheutuu osaksi siitä, että perinteisten myymälöiden aukioloaikojen pidentämisestä ei ole päästy yhteisymmärrykseen, ja osa kulutuskysynnän kasvusta kanavoituu siten kioskien ja huoltoasemien laajentuviin tuotelajitelmiin.

Kuvio 6. Kaupan tuotannon volyymin muutokset¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

Tarkastelujakson 1985–1989 alkupuolella rakennetaan suuriin kaupunkeihin runsaasti uutta liiketilaa. Osa näistä kauppakeskushankkeista on sijoittajien ja rakennusliikkeiden omia hankkeita. Uudet liiketilat saattavat muuttaa kaupunkien kaupallisia keskuksia aiempaa herkemmin, koska kokonaismarkkinat kasvavat hitaasti. Seurauksena voi olla kauppa-kuolemia vanhoilla kauppakaduilla. Myös liikevuokrien kasvu hidastunee.

Pidemmällä ajalla huomattava osa vähittäiskaupan investoinneista liittyy olemassaolevan myymäläverkoston saneeramiseen. Samalla materiaali- ja kassatoimintoja helpottavaa uutta tekniikkaa otetaan yhä enemmän käyttöön. Osa-aikatyövoiman käyttö yleistyneenä kaupassa edelleen.

Tukkukaupassa varastotoimintojen rationalisointi jatkuu voimakkaana lähivuosina.

Vuonna 1986 tukkumyynnin kasvun ennakoidaan hidastuvan teollisuuden laimentuvan investointitoiminnan ja aktiviteettitason laskun takia. Vähittäismyynnin kasvun arvioidaan säilyvän viimevuotisella tasolla. Henkilöautojen myynnissä saavutettiin vuonna 1985 uusi ennätys. Alkavana vuonna myynnin kasvu joksikin aikaa taittuu. Sen sijaan viihde-elektronikan myynnin ennustetaan taas vilkastuvan. Erilaisten terveystuotteiden myynnin voimakas kasvu jatkuu.

Kaupan tuloskehitykseen vaikuttaa vuoden 1985 lopulla toteutettu yritysverouudistus. Samalla, kun valtionveroaste laskettiin 43 prosentista 33 prosenttiin, maksimivarastovaraus pudotettiin 50 prosentista 40 prosenttiin. Varastovaraus on ollut tärkein tuloksentasauskeino tukku-kaupalle ja sellaisille vähittäiskaupan yrityksille, jotka eivät voi käyttää toimintavarausta. Saattaa olla, että yritysverouudistus osalle näistä yrityksistä aiheuttaa jopa verotaakan kasvamista, ellei varastovarausprosentin laskua kompensoida varastoinvestoinneilla.

Ravitsemis- ja majoitustoiminnan tuotannon volyymin arvioidaan kasvavan lähivuosina keskimäärin 3 prosentin vuosivauhtia. Hotelli-, ravintola- ja kahvilapalvelusten lisääntynyt kysyntä aiheutuu pääasiassa kohonneesta tulotasosta ja lisääntyneestä vapaa-ajasta. Hotellitoiminnassa liikakapasiteetti aiheuttaa useilla alueilla kannattavuusongelmia.

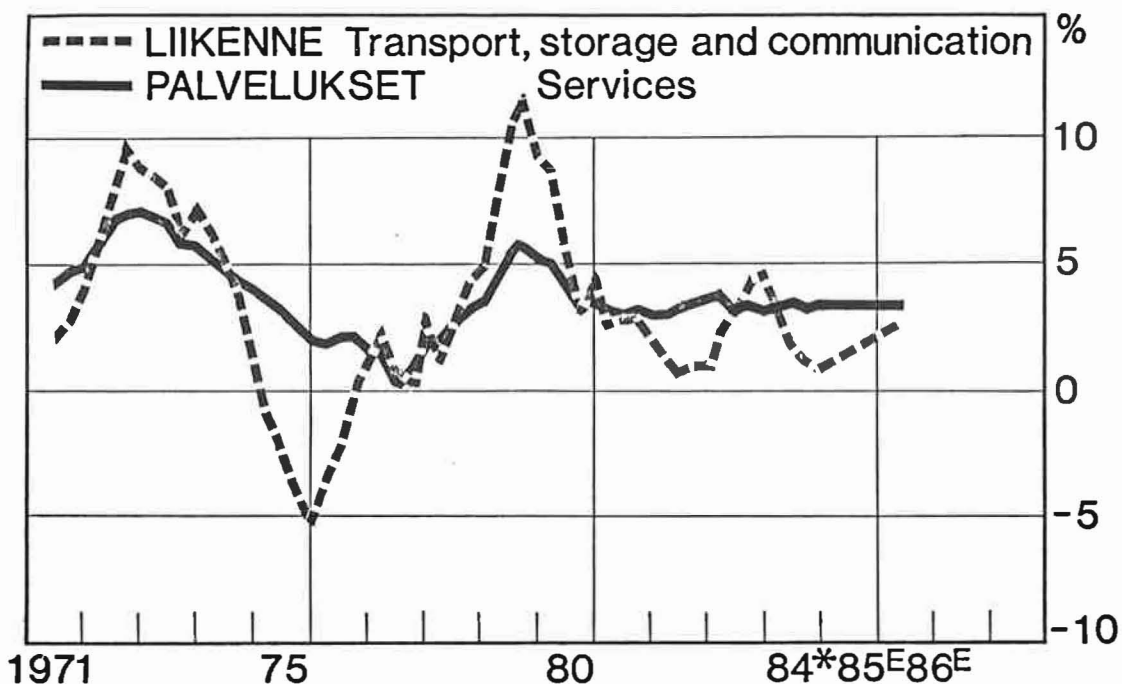
3.3.2. Liikenne

Liikenteen tuotannon volyymin arvioidaan kasvavan vuosina 1985-89 edelleen palveluelinkeinojen keskimääräistä vauhtia eli noin 3 %

vuodessa. Eri liikennemuodoissa erot ovat kuitenkin huomattavat. Kuljetuspalvelujen arvioidaan kasvavan 2 prosentin vuosivauhtia ja tietoliikenteen 6 prosenttia vuodessa.

Merenkulun kehitysnäkymät ovat heikkomat kuin kuljetuksissa keskimäärin kannattavuusongelmien ja kansainvälisen liikakapasiteetin vuoksi. Vuonna 1985 myytiinkin tai siirrettiin suomalaisten varustamoiden ulkomaisille tytäryhtiöille noin 50 alusta. Niiden myötä kauppalaivaston bruttovetoisuus pienentyi lähes neljänneksellä. Sama kehitys joskin lievempänä jatkuu alkavanakin vuonna, ellei valtiolta sitten puutu kauppalaivaston rationalisointitoimiin. Merenkulun ohella myös linja-autoliikenteen supistuminen jatkuu henkilöautokannan kasvun takia. Rautatiekuljetukset ovat kääntyneet nousuun, mutta kasvu muodostunee hitaammaksi pitkällä ajalla kuin kuorma-autoliikenteen kasvu. Voimakaimmin kuljetuksista kasvaa lento- ja taksiliikenne. Kaupan ohella kuljetuspalvelusten arvioidaan kuitenkin keskipitkällä aikavälillä olevan palvelusten hitaimmin kasvava erä, ja sen osuuden kokonaistuotannosta arvioidaan siten edelleen alenevan.

Tietoliikenteessä teleliikenteen kasvu on viime vuosina ollut voimakasta. Vuonna 1984 kasvua kuitenkin hidasti televeron käyttöönotto. Vastaavasti viimesykyisen kaukopuhelumaksujen alennuksen arvioidaan kiihdyttävän kasvua. Myös palveluiden tarjonnan monipuolistuminen ja teknisen kehityksen mahdollistama datasiirron reaali-hinnan aleneminen lisäävät kysyntää lähivuosina. Toimistoautomaation nopeassa etenemisessä merkittäviä osa-alueita ovat mm. tekstiviestintä ja telekopiointi. Postitoimen kasvu jäänee sen sijaan melko vähäiseksi.

Kuvio 7. Liikenteen tuotannon volyymin muutokset¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

3.3.3. Rahoitus- ja vakuutustoiminta

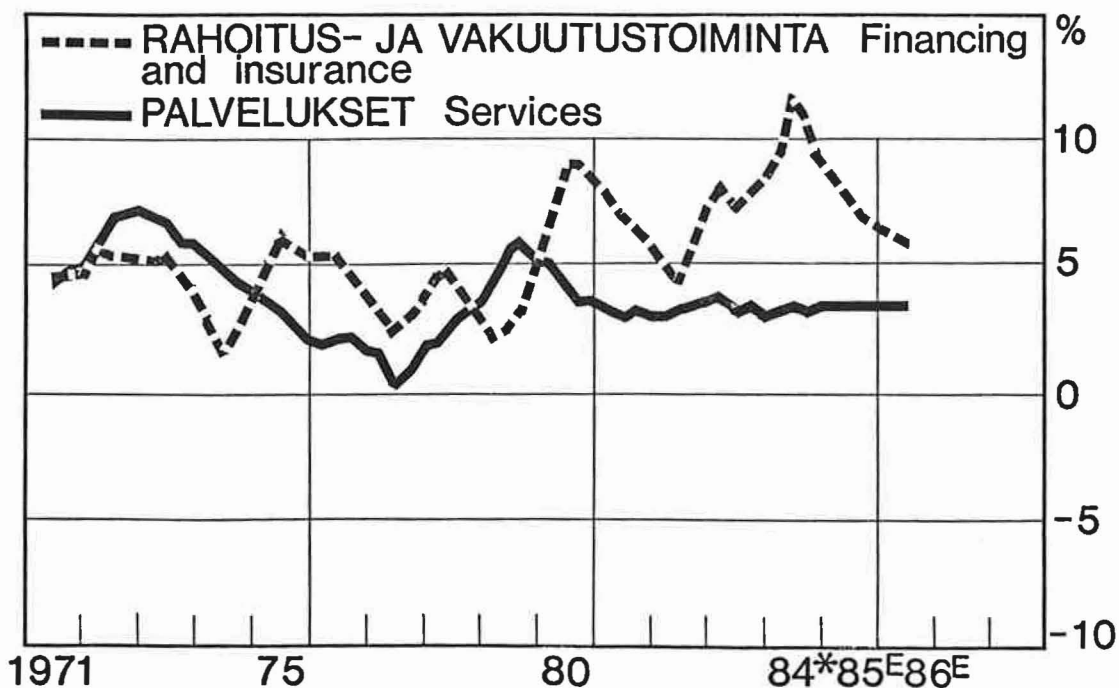
Viime vuodet ovat merkinneet selvää murrosvaihetta rahoitusmarkkinoilla. Kilpailu on lisääntynyt, korkosäätely on osittain menettänyt merkitystään markkinarahan kasvun myötä ja alhainen inflaatio on tehnyt reaalkorot selvästi positiivisiksi. Murrokseen liittyvä voimakas kasvu jatkunee vielä vuonna 1986, jonka jälkeen kasvu laantunee.

Kiristynyt kilpailu pienentäneen anto- ja ottolainauksen korkoeroa, mutta talletusten ja lainauksen voimakas kasvu lisäävät vielä markkamääräistä korkotuottoa. Pitkällä ajalla lisätuloja on varmimmin saatavissa kehittämällä erilaisia palveluita. Pankkipalvelumaksuista saatavat tuotot ovatkin kasvaneet ripeästi. Rahoitustoiminnan bruttokansantuote-erää paisuttaa edelleen rahoitusyhtiöiden toiminnan laajentuminen.

Vakuutusyhtiöiden toiminnassa vuosi 1984 merkitsi käännekohtaa. Ulkomainen jälleenvakuutus aiheutti yhtiöille merkittäviä tappioita. Vuonna 1985 vakuutusyhtiöiden tuotannon arvioidaankin kasvaneen jo nopeammin, sillä yhtiöt ovat pystyneet karsimaan ulkomaisen jälleenvakuutuksen kannattamattomia osia. Alkavana vuonna myönteinen kehitys jatkuu. Vakuutustoiminnassa keskimääräinen yrityskoko on kasvanut jatkuvasti useiden fuusioiden seurauksena. Myös tällä toimialalla tietojenkäsittelytoimintojen kehitys on nopeaa.

Rahoitus- ja vakuutustoiminnan arvioidaan kasvavan keskimäärin 5 prosenttia vuodessa kuluvalle viisivuotiskaudella. Vuonna 1985 ja alkavana vuonna kasvu on tätä nopeampaa ja jakson loppuvuosina vastaavasti hitaampaa. Vuosina 1979-1984 kasvu oli keskimäärin 8 prosenttia vuodessa. Lukua kasvatti erityisesti vuoden 1984 ennätysmäinen 11.8 prosentin kasvu.

Kuvio 8. Rahoitus- ja vakuutustoiminnan tuotannon volyymin muutokset¹⁾

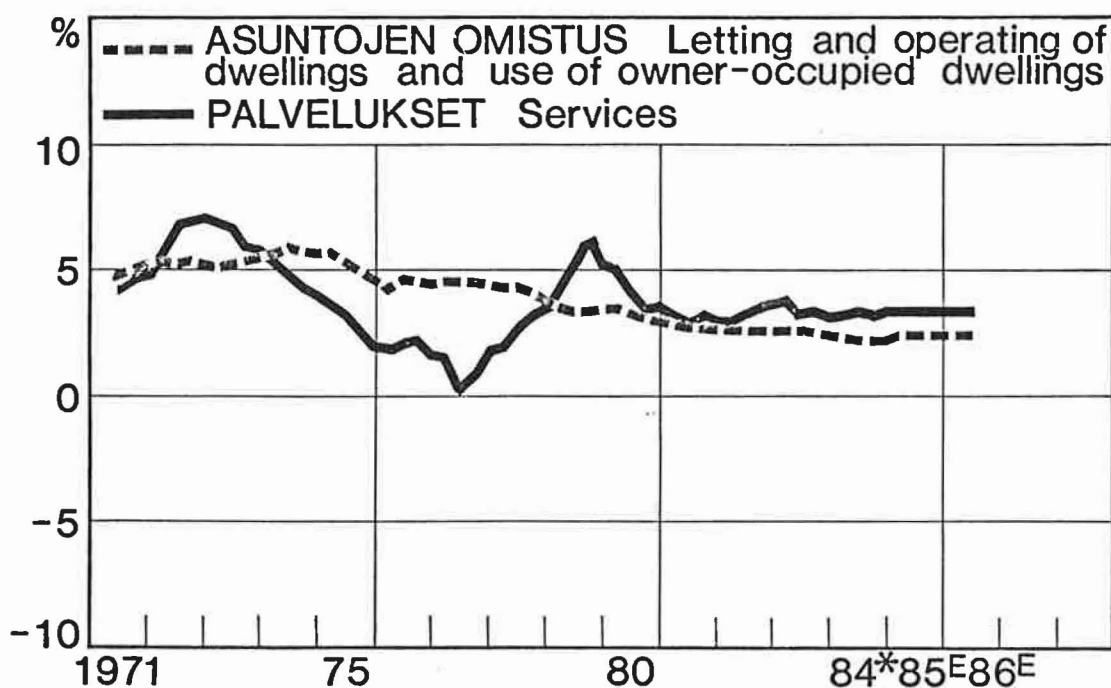

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

3.3.4. Asuntojen omistus

Kun asuntotuotanto edelleen supistuu lähivuosina lievästi, hidastuu myös asuntokannan kasvu. Asuntojen omistus -sektorissa tuotannon kasvu, joka määräytyy asuntokannan muutosten perusteella, on siten vähäisempää kuin palveluelinkeinoissa keskimäärin. Vuosina 1985-89 sektorin tuotannon lisäyksen arvioidaan olevan noin 2.5 % vuodessa.

Kuvio 9. Asuntojen omistus-sektorin tuotannon volyymin muutokset¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

Asuntotuotannon supistumiseen on syynä kaksi merkittävää rakenteellista tekijää: maassamuutto on vähentynyt ja suuret ikäluokat ovat saaneet hankituksi asuntonsa. Toisaalta asuntojen kysyntää hillitsee myös korkea korkotaso. Myymättömien asuntojen määrä onkin kasvanut.

Asuntoja on noin kaksi miljoonaa eli 410 asuntoa tuhatta henkeä kohti. Vastaavassa tilanteessa Ruotsin asuntotuotanto laski kuudessa vuodessa yli puolella. Suomessa kehitys ei tule olemaan näin voimakas, koska meillä asuntokanta väestöön nähden on epätasaisemmin jakautunut. Asutuskeskuksissa ja varsinkin Etelä-Suomen kaupungeissa on asuntopulaa, kun taas maaseudulla on tyhjiä asuntoja.

3.3.5. Kiinteistö- ja liike-elämää palveleva toiminta

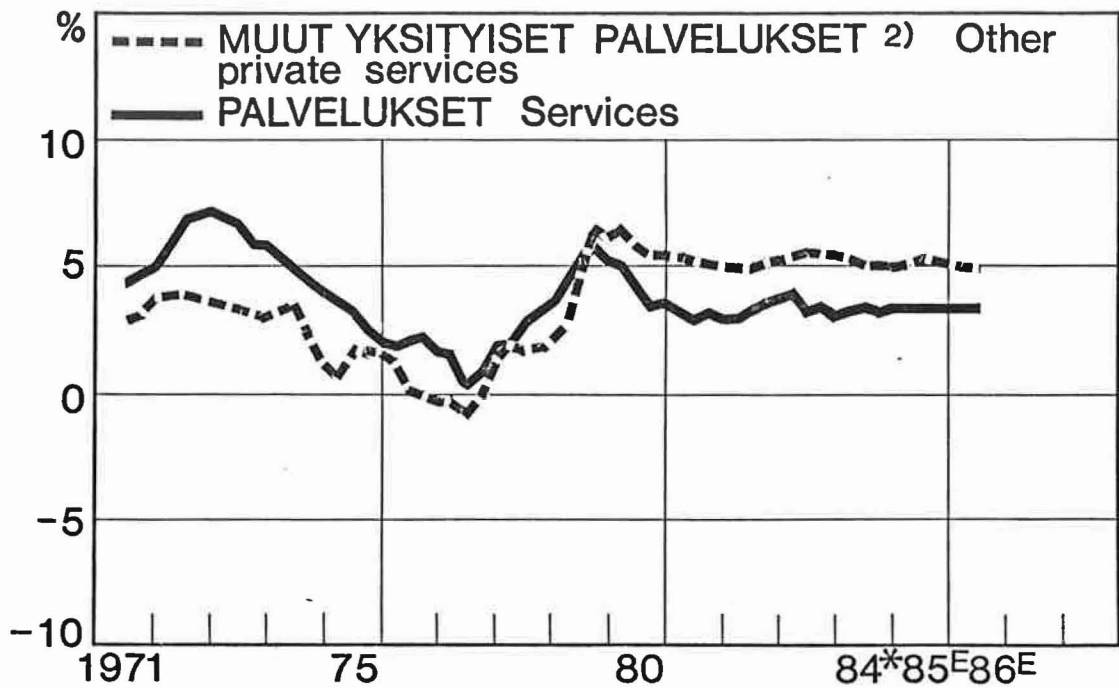
Kiinteistö- ja liike-elämää palvelemaan toimintaan luetaan mm. muiden kuin asuinkiinteistöjen vuokraus, kiinteistöjen hoito, kauppa ja välitys, ATK-, markkinointi- ja tekninen palvelutoiminta sekä koneiden ja kaluston vuokraus. Tämän erän volyymin kasvu oli vuosina 1970-84 keskimäärin 8 % vuodessa, kun koko palvelusektorin vastaava luku oli 4 %.

Erityisesti joidenkin liike-elämää palvelevien toimintojen kysyntä on voimakkaasti lisääntynyt. Kasvu aiheutuu osaksi toimialojen välisen työnjaon muutoksista, mistä on esimerkkinä tuotantovälineiden ja kulkuneuvojen leasing-toiminnan laajeneminen. Tämä toiminta lisääntyisi entisestään, jos myös leasing-koneiden hankintahinnasta sallittaisiin vähentää liikevaihtovero. Toisaalta tekninen ja ohjelmistojen kehitys sekä voimakkaan kilpailun hintatasoa alentava vaikutus on tuonut ATK-palvelukset myös pienten yritysten ulottuville, mikä lisää niiden kysyntää myös lähivuosina.

Yleisenä suuntauksena näyttää olevan, että yritykset ostavat yhä enemmän palveluksia muilta yrityksiltä. Näin ollen kiinteistö- ja

liike-elämää palvelevan toiminnan tuotannon arvioidaan edelleen vuosina 1985-89 lisääntyvän selvästi koko palvelusektorin keskimääräistä kasvua nopeammin, noin 6 prosenttia vuodessa.

Kuvio 10. Muiden yksityisten palvelusten tuotannon volyymin muutokset¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

2) Sisältää kiinteistö- ja liike-elämää palvelevan toiminnan sekä kappaleen 3.3.6 muut yksityiset palvelukset.

3.3.6. Muut yksityiset palvelukset

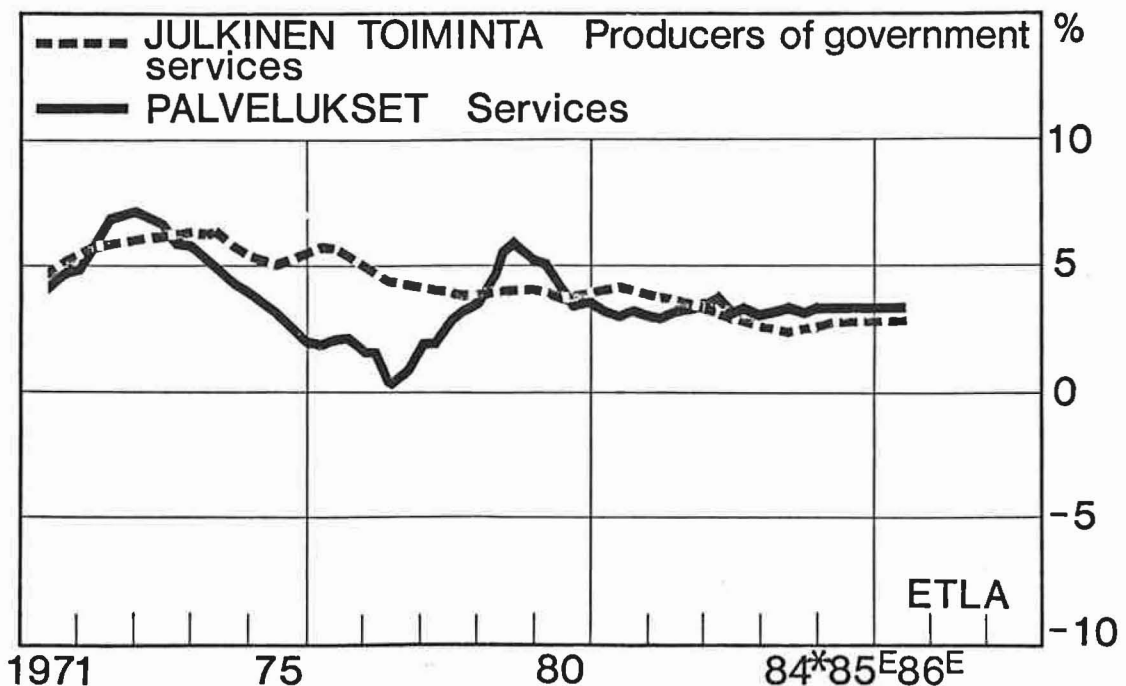
Muihin yksityisiin palveluksiin kuuluvat yrittäjätoiminnan yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut sekä voittoa tavoittelematon toiminta ja kotitalouspalvelutoiminta. Alatoimialoista järjestö-, aatteellinen, virkistys- ja kulttuuripalvelutoiminta on viime vuosina laajentunut nopeimmin, mikä heijastelee mm. tulotason nousua ja

vapaa-ajan lisääntymistä. Myös yksityiset terveydenhoitopalvelut ja sosiaalipalvelut ovat jatkuvasti lisääntyneet. Tämä kehityssuunta saattaa entisestään voimistua, sillä Valtava-uudistus lisääntee kuntien terveys- ja sosiaalipalvelujen ostoa yksityisiltä. Muiden alaryhmien tuotannon kehitys seurailee kotitalouksien reaalisen ostovoiman kehitystä. Muiden yksityisten palvelusten tuotannon arvioidaan lisääntyvän vuosina 1985-89 noin 3 % vuodessa.

3.3.7. Julkinen toiminta

Julkisen toiminnan tuotannon kasvuvauhti on vähitellen hidastunut. Tarkasteluajanjaksolla tuotannon arvioidaan kasvavan samaa vauhtia kuin yksityisten palvelusten eli keskimäärin 3 % vuodessa. Sen vaikutus kokonaistuotannon kasvuun on siten lievästi voimistava.

Kuvio 11. Julkisen toiminnan tuotannon volyymin muutokset¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

Kuntien ja kuntainliittojen palvelujen volyymi on kasvanut nopeammin kuin valtion palvelutuotanto. Vastaava kehitys jatkunee myös vuosina 1985-1989.

Hallinnonaloittaisissa menoissa supistunee edelleen yleishallinnon menojen osuus. Opetus- ja tutkimustoiminnan menot kasvanevat keskimääräistä hitaammin ainakin jakson alkupuolella. Nopeimmin laajenevat sosiaalipalvelut.

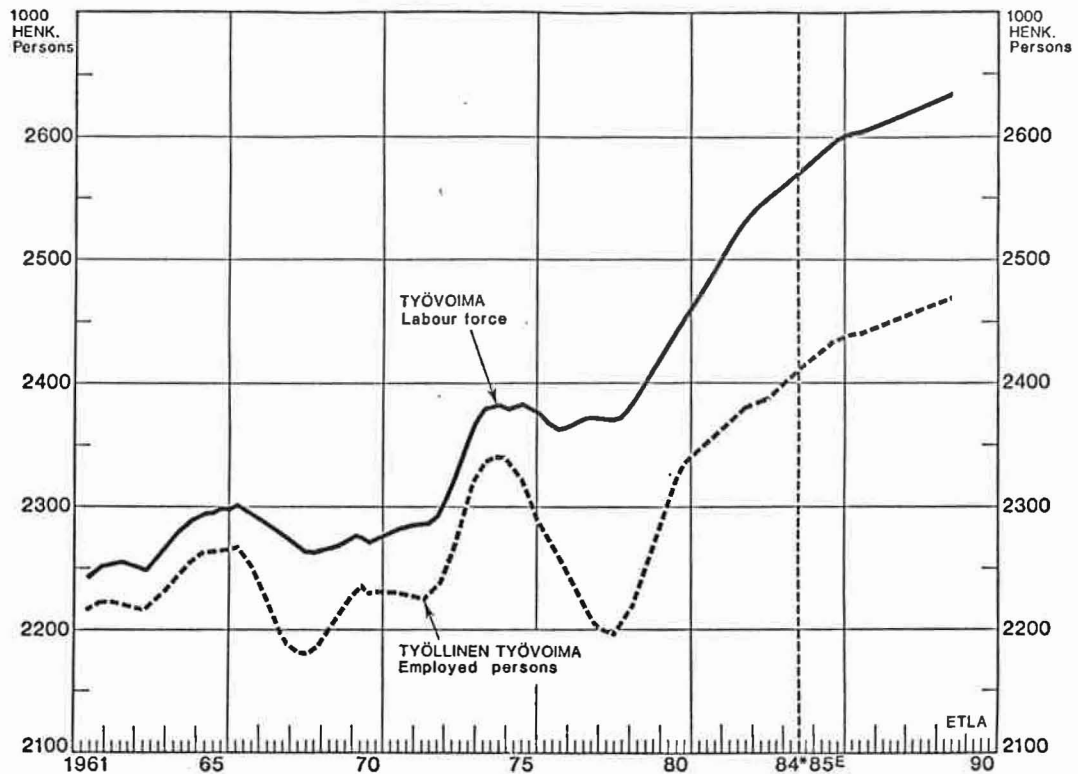
Taulukko 5. Palveluelinkeinojen tuotanto

Toimiala	1984* milj.mk	1984* osuudet v. 1980 hinnoin	Volyymin vuosimuutos, %						
			1969 →74	1974 →79	1979 →84	1984 →89	1984*	1985 ^E	1986 ^E
Kauppa	30 337	20.6	7.2	0.9	2.4	2	2.3	2.5	2.5
- Tukkukauppa	11 932	8.4	8.4	1.8	2.5	2	1.8	3	2
- Vähittäiskauppa	13 486	9.3	5.9	0.2	2.4	2	2.3	2	2
- Ravitsemis- ja majoitustoiminta	4 919	3.0	8.6	0.5	2.1	3	3.5	3	3
Liikenne	21 419	14.1	6.4	2.1	3.1	3	2.1	3	3
- Kuljetus	15 532	9.8	5.7	1.3	1.5	2	1.0	2	2
- Tietoliikenne	5 887	4.3	9.4	4.6	7.4	6	4.6	6.5	7
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	11 676	8.4	4.2	4.5	8.0	5	11.8	7	6
Asuntojen omistus	17 688	11.6	5.4	4.6	2.9	2.5	2.4	2.5	2.5
Kiinteistö- ja liike-elämää palveleva toiminta	12 878	8.2	10.2	5.4	9.3	6	8.1	8	7
Muut yksityiset palvelukset	15 934	10.0	2.3	-0.0	2.8	3	2.7	3	3
Yksityiset palvelukset yhteensä	109 932	72.8	5.8	2.2	3.9	3	4	3.5	3.5
Julkinen toiminta	43 978	27.2	5.7	4.8	3.6	3	2.6	3	3
Yhteensä	153 910	100.0	5.8	2.9	3.8	3	3.6	3.5	3.5

4. TYÖLLISYYS

Vuodesta 1978 lähtien kansantalouden työvoiman kysyntä on ollut voimakkaasti kasvava. Vuosina 1978-84 työpaikkojen määrä lisääntyi 213 000:lla, josta julkisen sektorin osuus oli 114 000. Työvoiman kysynnän tuntuvaan kohoamiseen on keskeisesti vaikuttanut erityisesti kunnallisen toiminnan työllisyyden kasvu. Myös alkutuotannon työvoiman määrän supistumisen oleellinen hidastuminen on vaikuttanut kehitykseen. Työvoiman kysynnän pitkän aikavälin kasvun voimistuminen ja toisaalta kokonaistuotannon kasvun lievä hidastuminen merkitsee sitä, että tuottavuuden kasvu koko kansantalouden tasolla on hidastunut verrattuna 1960-lukuun ja 1970-luvun alkupuoleen.

Myös työvoiman tarjonta on kasvanut voimakkaasti vuodesta 1978 lähtien, mikä samalla on merkinnyt ensimmäisen öljykriisin jälkeisen taantuman aikana kohonneen työttömyyden jäämistä korkealle tasolle. Työvoiman tarjonnan kasvuun 1970-luvun loppupuolella ja 1980-luvun alkupuolella vaikutti keskeisesti ns. suurten ikäluokkien siirtyminen niihin ikäryhmiin, joissa työhönosallistuvuus on yleensä suurin. Työvoiman kysynnän voimakas kasvu sinänsä aiheutti vetoa työmarkkinoille. Hakeutumista työvoimaan edesauttoi myös uusien työpaikkojen, lähinnä kunnallisten toimien syntyminen tasaisemmin koko maahan kuin edellisinä vuosikymmeninä. Etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa työvoiman ulkopuolella olevia henkilöitä hakeutui runsaasti työmarkkinoille. Siirtolaisuus oli vuosina 1981-84 paluuvoittoista yhteensä 20 000 henkilöä.

Kuvio 11. Työvoima ja työllinen työvoima, 1000 henk.¹⁾

1) Neljän neljänneksen liukuva keskiarvo.

Työvoiman kysynnän kasvu jatkuu vuosina 1985–89, mutta hitaampana kuin edellisellä viisivuotiskautena. Työpaikkojen arvioidaan lisääntyvän noin 55 000:lla. Keskeisenä syynä työvoiman kysynnän kasvun vaimentumiseen on julkisen toiminnan työllisyyden kasvun oletettu hidastuminen.

Alkutuotannon työvoiman määrän arvioidaan vähentyvän hitaasti periodin lopulla. Myös teollisuuden työvoiman määrä supistuu hieman. Työllisyyden vaihtelut suhteessa tuotannon vaihteluihin ovat jonkin verran vaimentuneet. Rakennustoiminnan työvoiman määrä vähentyy lievästi lähivuosina.

Työpaikat lisääntyvät vuosina 1985-89 ensisijaisesti palveluelinkeinoissa. Yksityisten palveluelinkeinojen työvoiman arvioidaan lisääntyvän 53 000 henkilöllä ja julkisen sektorin työvoiman 51 000 henkilöllä. Kaupan työllisyyttä kasvattaa etupäässä osa-aikatyön yleistyminen. Tämä liittyy osaksi pyrkimykseen sopeuttaa työvoiman määrää aikaisempaa paremmin kysynnän voimakkaisiin lyhyen ajan vaihteluihin. Erityisen voimakkaasti työvoimaa lisää liike-elämää palveleva toiminta, mikä sisältää mm. sellaiset voimakkaasti laajentumassa olevat alat kuten tietojenkäsittelyyn ja teknisiin palveluihin liittyvät toiminnat. Myös virkistys- ja kulttuuripalvelutoiminnan työllisyyden lisäys on tuntuva. Vaikka julkisen toiminnan työvoiman kysynnän kasvu hidastuu tarkasteluajanjaksona, pysyy julkinen sektori edelleen merkittävimpänä lisätyöllistäjänä.

Taulukko 6. Työlliset toimialoittain, 1000 henk.

Toimiala	TOL	1974	1979	1984	1985 ^E	1986 ^E	1989 ^E
Maatalous	11,13	356	251	242	228	224	219
Metsätalous	12	68	58	52	52	50	49
Teollisuus	2,3,4	622	601	600	599	592	590
Talonrakennustoiminta	51	139	125	142	136	135	133
Maa- ja vesirakennustoiminta	52	61	53	40	40	40	38
Kauppa	6	334	318	342	351	356	358
Liikenne	7	170	179	180	186	188	189
Rahoitus-, vakuutus- ja liike-elämää palveleva toiminta	8	109	120	147	154	158	168
Muut yksityiset palvelukset	9	172	172	192	194	195	199
Julkiset palvelukset	9	295	370	472	487	498	523
Toimiala tuntematon	0	0	9	4	4	4	4
Koko kansantalous	0-9	2 326	2 256	2 413	2 431	2 440	2 470

Vuonna 1985 työllisen työvoiman määrän ennustetaan kasvavan keskimäärin noin 20 000 henkilöllä ja vuonna 1986 noin 10 000 henkilöllä. Teollisen työvoiman määrä säilynee tänä vuonna suurin piirtein ennallaan ja supistuu ensi vuonna. Sen sijaan rakennustoiminnan työllisyyden arvioidaan supistuvan erityisesti tänä vuonna. Palveluelinkeinojen työllisyyden lisäyksen arvioidaan olevan tänä vuonna lähes 40 000 henkilöä. Palveluelinkeinojen sisällä kehitys on melko yhtenäistä, sillä myös yksityisillä palvelualoilla kasvu on voimakasta. Ensi vuonna palveluelinkeinojen työllisyyden lisäyksen arvioidaan olevan runsaat 20 000 henkilöä.

Nopea tekninen kehitys ja siihen liittyvät palveluiden kysyntärakenteen muutokset vaikuttavat voimakkaasti myös ammattirakenteisiin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa työvoiman kysynnän kasvu on muutamana viime vuonna kohdistunut erityisen voimakkaasti tietotekniikan asiantuntijoihin ja muihin korkeasti koulutettuihin ammattiryhmiin. Valtaosa parin viime vuosikymmenen aikana luoduista työpaikoista syntyi palvelusektorille. Suomessa kehityksen arvioidaan olevan lähivuosina samansuuntaista mutta hitaampaa.

Erityisesti informaatioteknologian kehitys muuttaa paitsi palvelusektorin toimialarakennetta myös useiden tehtävien luonnetta. Tekniseen kehitykseen liittyvä tuottavuuden nopea nousu voi myös olla aiheuttamassa työpaikkojen vähentymistä, sillä erilaiset toimistotyöt ovat voimakkaasti muuttumassa yhä vähemmän työvaltaisiksi. Toisaalta useiden palveluiden kysynnän kasvu mm. tulotason nousun ja vapaa-ajan lisääntymisen vuoksi vaikuttaa vastakkaiseen suuntaan. Ylempien toimihenkilöiden osuus työvoimasta kasvaa edelleen. Tulevat muutokset edellyttävät tehokasta ammatti-, täydennys- ja uudelleen koulutusta.

Ongelmana säilynee se, että teknologisten muutosten vuoksi työttömiksi jääneistä kaikkia ei edes uudelleen koulutuksen avulla pystytä sijoittamaan työelämään.

Työvoiman kysynnän kasvu jakaantui 1970-luvulla alueellisesti tasaisemmin kuin 1960-luvulla. Tarkastelujaksolla laajentuvien sekä teollisuuden että liike-elämää palvelevan toiminnan tietotekniikan palveluiden ja huipputeknologiaa edustavien tuotteiden tuotanto keskittyy pitkälti Uudellemaalle ja Lounais-Suomeen.

Työvoiman tarjonnan kasvu hidastuu arvion mukaan seuraavan viisivuotiskauden aikana. Tärkeänä tekijänä on työikäisen väestön kasvun hidastuminen. Siirtolaisuus kääntyy tarkastelujaksolla jälleen lievästi muutotappiolliseksi. Myöskään ikärakenteen muuttuminen ei enää 1980-luvun loppupuolella aiheuta muutoksia työvoiman tarjonnan tasoon.

Työvoiman tarjonta pysyy kuitenkin koko tarkasteluajanjakson korkealla tasolla. Suomessa työvoiman määrä suhteessa väestöön on korkein kaikista läntisistä teollisuusmaista. Työvoiman osuus väestöstä oli Suomessa vuonna 1984 noin 53 %, kun vastaava osuus OECD-maissa oli keskimäärin 45 %. Tähän vaikuttaa maassamme se, että 15-64-vuotiaiden osuus väestöstä on nykyisin suuri ja toisaalta työhönoosallistuvuus on korkea. Työvoiman tarjonnan arvioidaan kasvavan tänä vuonna noin 22 000 henkilöllä ja ensi vuonna noin 12 000 henkilöllä. Kasvua ylläpitää toisaalta työikäisen väestön kasvu ja toisaalta työvoimaosuuden nousu. Kuluvana vuonna työvoiman tarjontaa on lisännyt paluumuutto Ruotsista.

Vuosien 1980-84 keskimääräinen työttömyysaste oli 5.6 %. Työvoiman kysyntä- ja tarjonta-arvioiden perusteella vastaava työttömyysaste on seuraavalla viisivuotiskaudella vajaat 6.5 %. Kuluvana vuonna keskimääräisen työttömyysasteen ennustetaan olevan 6.3 ja ensi vuonna 6.4 %. Ennustettava työttömyysaste pohjautuu Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen määritelmiin ja siinä luetaan työttömyyseläkeläiset työttömiksi. Työttömyyseläkeläisten määrä on viime vuosina kasvanut varsin voimakkaasti.

Vuonna 1960 ammatillisen tai sitä korkeamman koulutuksen saaneiden osuus työikäisestä väestöstä oli vain 15 prosenttia. Nykyisin vastaava osuus on noin 45 %. 20-40-vuotiailla osuus on 60 % ja 40-65-vuotiailla 30 %. Vaikka maassamme ei vielä tällä vuosikymmenellä vallitse työvoiman määrällistä niukkuutta, esiintyy useilla aloilla puutetta ammattitaidosta, koulutetusta työvoimasta. Teknisen kehityksen, tuotantoelämän nopean uusitutumisen ja ammatillisen eriytymisen lisääntymisen seurauksena saattavat työvoiman saantivaikeudet lisääntyä viime vuosikymmenien aikana tapahtuneesta koulutustason noususta huolimatta. Koulutuksen ja työelämän tarpeiden vastaavuuden ongelmallisuutta korostaa se, että uusien ikäluokkien koko on käynyt yhä pienemmäksi. Samalla työvoiman keski-ikä on kohoamassa.

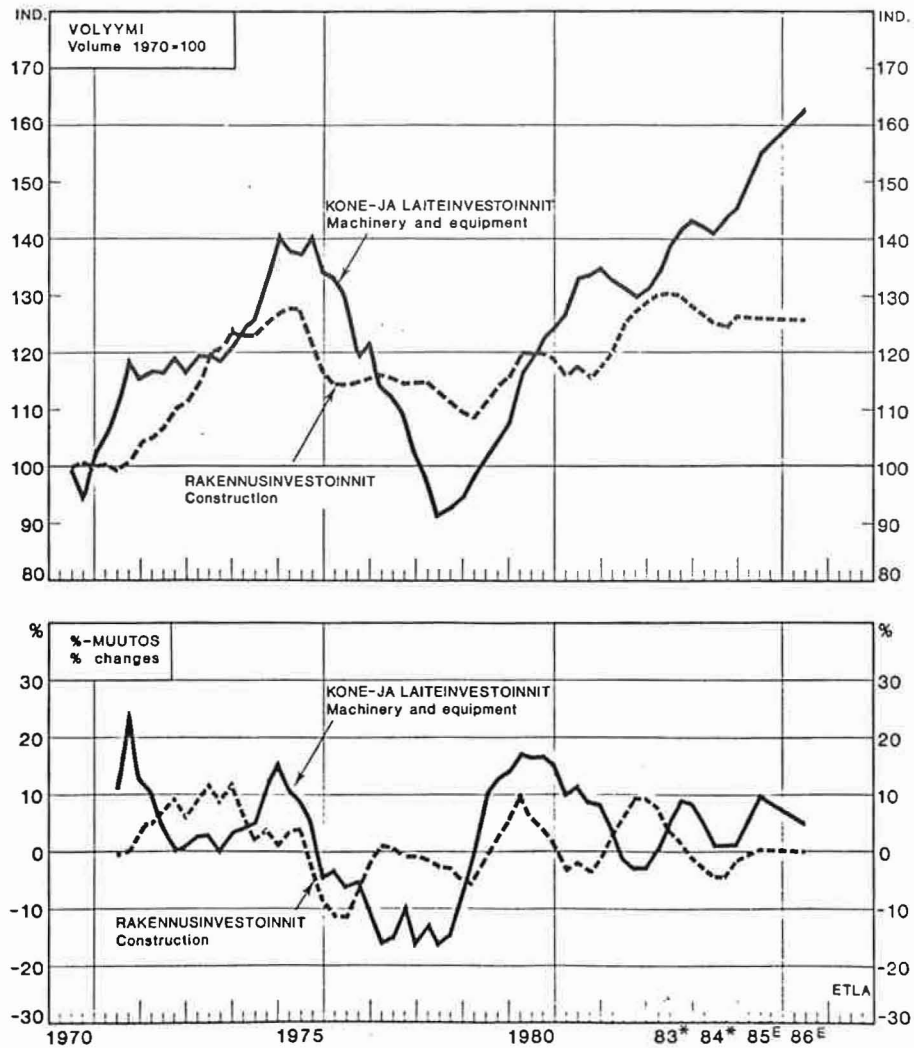
5. INVESTOINNIT

Edellytykset investointien kasvulle pysyvät vuosina 1985-89 suhteellisen suotuisina. Investointiaste jäänee kuitenkin hieman alhaisemmaksi kuin viime vuosina. Kiinteän pääomanmuodostuksen kasvua hidastavat osaltaan sijoitusten rakenteessa tapahtuneet muutokset kuten aineettomien investointien lisääntyminen ja yritysostot. Myös kiinteiden investointien rakenne muuttunee konevaltaisemmaksi.

Kiinteän pääoman bruttomuodostus väheni vuonna 1984 ensi kerran vuoden 1979 jälkeen. Tämä väheneminen jäi lyhytaikaiseksi, mutta investoinnit kasvanevat tarkasteluaanjaksolla kuitenkin hieman hitaammin kuin edellisellä viisivuotiskaudella. Pääomanmuodostuksen kasvu ajoittunee pääosin jakson alkupuolelle, ja se laantunee hieman jakson keskivaiheilla.

Kysyntänäkymät säilyvät suhteellisen suotuisina tarkastelujaksolla, eikä kilpailukyky huonontune oleellisesti. Viennin voimakkain kasvu ajoittuu jakson alkuvuosiin. Myös kulutuskysynnän kasvu hidastuu hieman jakson loppua kohden. Tulorahoituksen osuus investointien rahoituksessa kasvaa, sillä yrityssektorin kannattavuus säilynee tyydyttävänä. Luottojen kasvu hidastuu tarkastelukaudella investointien aiempaa vaimeamman kasvun takia.

Kiinteän pääomanmuodostuksen kasvu saattaisi olla edellä arvioitua suurempikin, mutta eräät investointien kasvua viime aikoina hidastaneet tekijät vaikuttanevat myös lähivuosina. Koti- ja ulkomaisten finanssisijoitusten arvioidaan edelleen pysyvän verraten korkealla tasolla. Myös viime vuosina yleistyneet yritysostot lisääntynevät tarkastelukaudella.

Kuvio 12. Rakennus- sekä kone- ja laiteinvestointien volyymi¹⁾

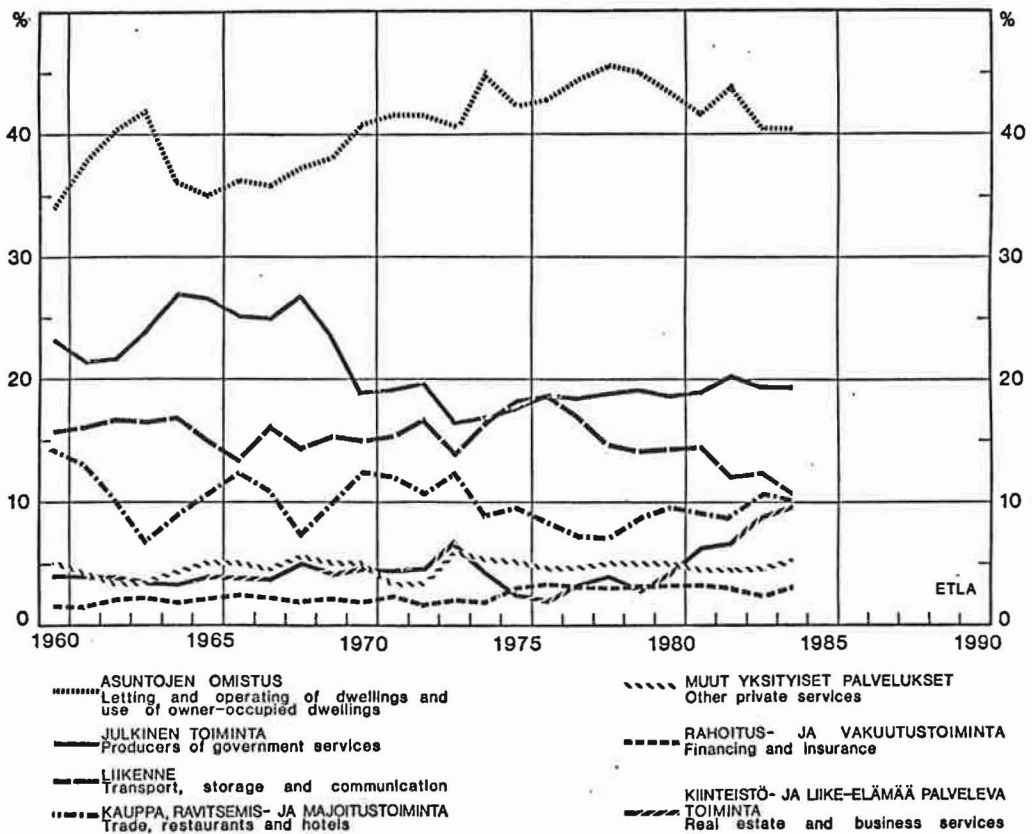
1) Neljän neljänneksen liukuva summa.

Kiinteiden investointien suhde bruttokansantuotteeseen, investointiaste, alenee ennustevuosina hieman alle 23 prosenttiin. Bruttosäästämisaste pysynee sen sijaan hieman tätä korkeampana. Se on suunnilleen samalla tasolla kuin kiinteiden ja varastoinvestointien suhde bruttokansantuotteeseen. Siten kotimainen säästäminen riittää kattamaan investoinnit eikä pääomanmuodostuksen rahoitus ole ongelma tarkasteluajanjaksolla. Toimialoitain tarkasteltuna investointiaste kasvaa hieman teollisuudessa. Palvelusektorissa (pl. asuntojen omistus) ja

alkutuotannossa investointiaste sen sijaan jäänee hieman alhaisemmaksi kuin 1980-luvun alussa.

Pääomatavararyhmittäin tarkasteltuna kasvanevat kone- ja laiteinvestoinnit keskimäärin hieman nopeammin kuin rakennusinvestoinnit. Asuntoinvestoinnit vähentynevät, mutta asuntorakentamisen pientalovaltaistuminen, asumistason nousu ja lisääntyvä peruskorjaustoiminta hidastavat investointien laskua. Muut talonrakennusinvestoinnit kasvanevat hieman koko rakennusinvestointeja nopeammin. Keskimääräisen vuosikasvun arvioidaan olevan nopeinta teollisuus- ja liikerakennusinvestointien ryhmissä. Maa- ja vesirakennusinvestoinnit kasvanevat hieman hitaammin.

Kuvio 13. Palvelutoimialojen osuudet koko palvelusektorin investoinneista

Taulukko 7. Kiinteän pääoman bruttomuodostus toimialoittain

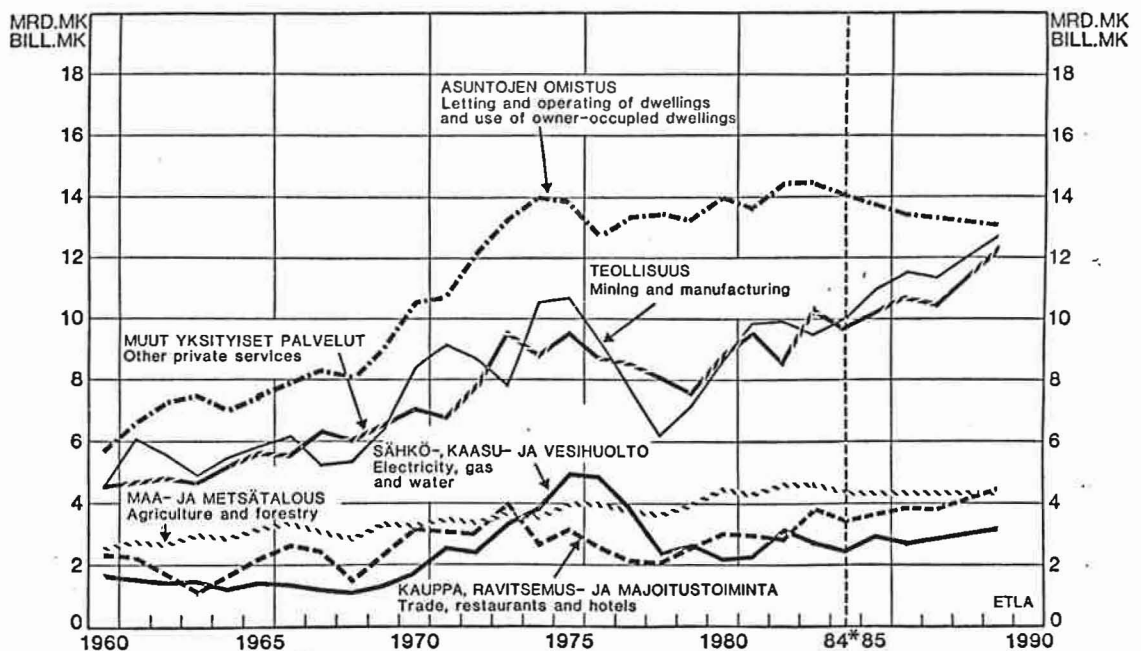
Toimiala	1984* milj.mk	1984* osuudet v. 1980 hinnoin	Volyymin muutos keskimäärin vuodessa, %						
			1969 → 74	1974 → 79	1979 → 84	1984 → 89	1984*	1985 ^E	1986 ^E
Maa- ja metsätalous	6 060	9.6	0.8	2.5	-0.1	0	-4.0	0	0
Teollisuus	11 891	21.6	10.2	-7.4	8.3	5	5.0	10	5
Sähkö-, kaasu-, vesijohto yms. laitokset	3 355	5.4	22.0	-7.1	-1.2	5	-10.2	20	-5
Rakennustoiminta	1 841	2.9	9.6	-9.3	7.1	0	-4.3	-10	-5
Asuntojen omistus	20 127	30.4	9.0	-0.8	1.4	-1.5	-2.5	-2	-2
Palvelukset	19 218	30.0	5.3	-2.4	2.5	5	-3.0	8	5
Yksityiset investoinnit	62 492	100	8.2	-3.1	3.0	2.5	-1.9	4.5	2
Julkiset investoinnit	9 587		-1.4	1.5	3.9	2	-2.5	2	2
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	72 079		6.9	-2.6	3.2	2.5	-2.0	4	2

Kansainvälisesti vertaillen Suomen teollisuusinvestoinnit ovat olleet hyvin rakennusvaltaisia. Tarkastelukaudella arvioidaan pääomanmuodostuksen rakenteen muuttuvan entistä hieman enemmän kone- ja laiteinvestointien suuntaan yritysten pyrkiessä kohottamaan tuottavuutta ja tuotannon jalostusastetta. Toisaalta aineettomien investointien suhde kiinteisiin investointeihin, mikä on Suomessa ollut melko alhainen, kasvaa selvästi tarkastelujaksolla. Teollisuusinvestointien keskimääräinen kasvu hidastuu vuosina 1985-89 edelliseen viisivuotiskauden verrattuna, mutta pysyy yksityisten kiinteiden investointien kasvua nopeampana.

Vuonna 1985 teollisuusinvestoinnit kasvanevat 10 %, mutta ensi vuonna niiden kasvu hidastuu tuntuvasti. Pääomanmuodostus lisääntyy lähinnä valtion yhtiöissä ja yksityisissä suuryrityksissä. Teollisuusinvestointien painopiste on kone- ja laitehankinnoissa. Alkutuotannossa ei investointien ennakoita kasvavan. Sähkö-, kaasu- ja vesihuollon investointien kasvu ajoittuu jakson alkuun, jolloin maakaasujohto on rakenteilla sekä jakson lopulle mikäli suurvoimalahankkeita ryhdytään toteuttamaan.

Palvelusektorin pääomanmuodostuksen, joka hieman väheni vuonna 1984, arvioidaan kasvavan suhteellisen nopeasti tarkastelujakson alkupuolella. Erityisesti kasvavat liikerakennusinvestoinnit ja niihin liittyvät kone- ja laitehankinnat. Liikenteen osalta disinvestoinnit ulkomaille myytyjen laivojen muodossa pienentävät investointilukuja. Vuosina 1985-89 palvelusektorin (pl. asuntojen omistus) investointien määrän arvioidaan kasvavan keskimäärin 5 % vuodessa, eli hieman nopeammin kuin yksityiset investoinnit keskimäärin.

Kuvio 14. Yksityisten investointien volyyymi toimialoittain vuoden 1980 hintaan

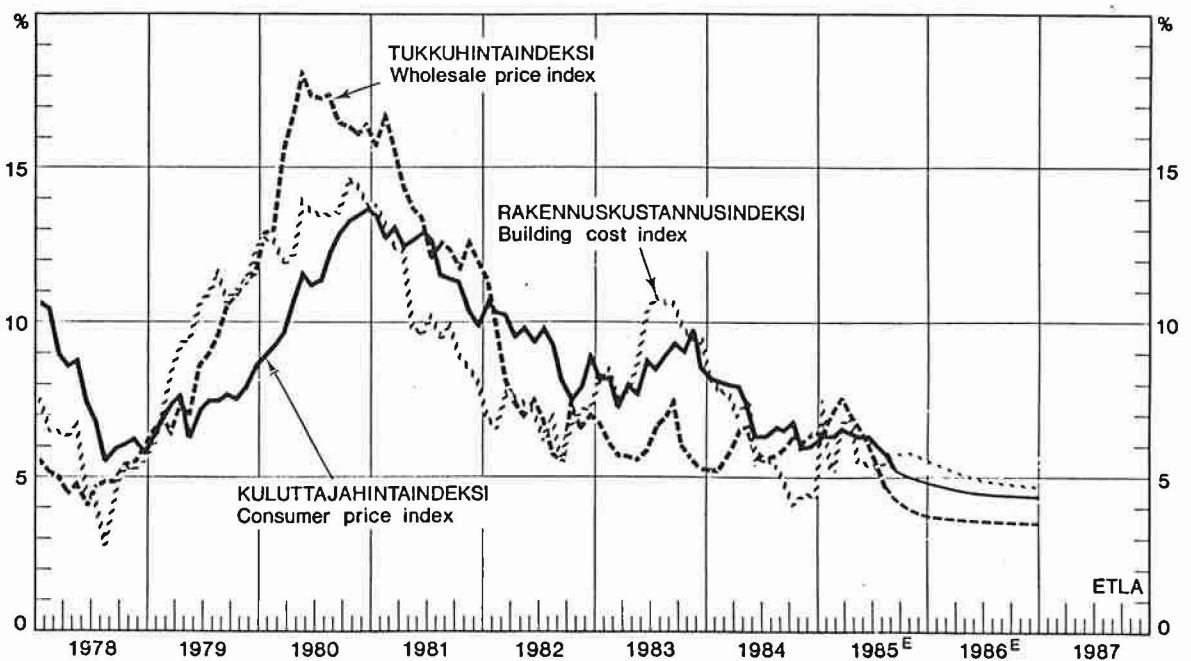

6. HINNAT JA KUSTANNUKSET

Hinta- ja kustannustason nousun ennustetaan hidastuvan edelleen. Samanaikaisesti reaaliensioiden melko vakaa kasvu jatkuu koko kansantalouden tasolla tarkasteltuna. Suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattu tehdasteollisuuden hintakilpailukyky heikkenee tänä vuonna ja säilyy ensi vuonna ennusteen mukaan kuluvan vuoden keskimääräisellä tasolla.

Kuluttajahintatason arvioidaan olevan tänä vuonna keskimäärin 6 % korkeampi kuin viime vuonna. Kuluttajahintojen muutos vuoden sisällä eli viime vuoden joulukuusta kuluvan vuoden joulukuuhun on hieman yli 5 %. Inflaation hidastuminen näyttää jatkuvan ensi vuonna. Maataloustuloratkaisun mukaisia korotuksia lukuunottamatta muiden korotuspainetta synnyttävien kustannusten ja toimenpiteiden vaikutus jäänee ensi

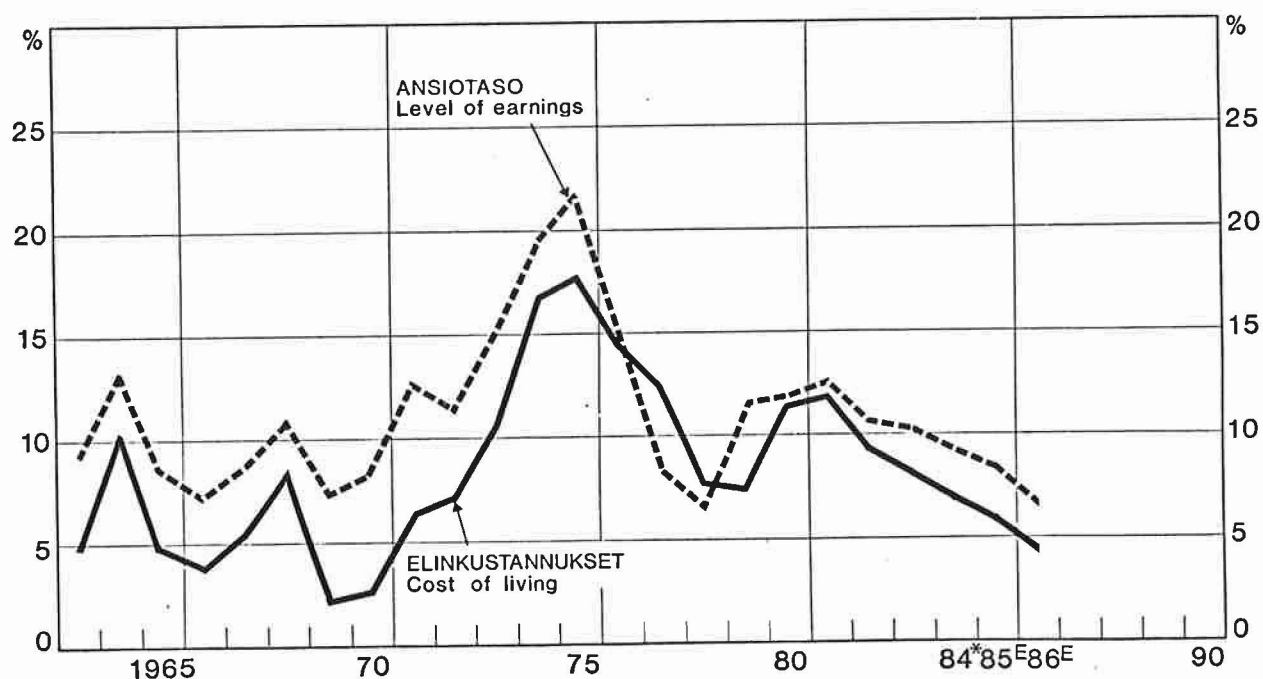
Kuvio 15. Kuluttajahintaindeksin, tukkuhintaindeksin ja rakennuskustannusindeksin %-muutokset edellisen vuoden vastaavasta kuukaudesta

vuonna pienemmäksi kuin kuluvana vuonna. Tuontihintojen nousuvauhdin ennustetaan edelleen hidastuvan. Öljytuotteiden hintojen lasku puolestaan pienentää vuokrankorotustarvetta ensi vuonna. Välillisten verojen sekä valtion hintojen ja maksujen korotukset nostavat kuluttajahintaindeksiä niin ikään vähemmän kuin kuluvana vuonna.

Koska ensi vuotta koskevat työmarkkinaratkaisut eivät olennaisilta osin ole tiedossa ennustetta tehtäessä, liittyy työvoimakustannuksiin enemmän epävarmuutta kuin muihin tekijöihin. Ansiokehitys-, tuotanto- ja työpanosennusteiden perusteella myös työvoimakustannuksista tuleva paine hintatason nousuun pienenee ensi vuonna. Kuluttajahintatason ennustetaan olevan vuonna 1986 keskimäärin 4.5 % korkeampi kuin kuluvana vuonna. Myös muutos vuoden sisällä on ennusteen mukaan samaa suuruusluokkaa. Vuosina 1985–89 kuluttajahintojen arvioidaan kohoavan selvästi hitaammin kuin vuosikymmenen alkupuoliskolla.

Kuvio 16. Ansiotason ja elinkustannusten muutokset

Tukkuhintaindeksin ennustetaan olevan tänä vuonna keskimäärin 5.5 % korkeammalla tasolla kuin viime vuonna, ja ensi vuonna tukkuhintojen keskimääräinen nousuvauhti jää vajaaseen neljään prosenttiin.

Rakennuskustannusindeksin arvioidaan olevan tänä vuonna keskimäärin noin 6 % korkeammalla tasolla kuin tänä vuonna. Ensi vuonna keskimääräisen vuosinousun arvioidaan olevan noin 5 %.

Ennusteen mukaan ansiotaso on kuluvana vuonna keskimäärin 8.5 % korkeampi kuin viime vuonna. Nykyiset kaksivuotisen tulopoliittisen kokonaisratkaisun mukaiset työ-, toimi- ja virkaehtosopimukset päättyvät ensi helmikuun lopussa. Sopimuskorotusten osalta vuoden 1986 ansiokehitys riippuu uusien työmarkkinaratkaisujen lisäksi myös vuoden alussa toteutettavista julkisen sektorin palkankorotuksista ja jo voimassa olevista sopimuksista ensi vuodelle. Palkkaliukumien on arvioitu jäävän jonkin verran tämänvuotisia pienemmiksi. Ansiotason arvioidaan olevan ensi vuonna keskimäärin 7 % korkeammalla tasolla kuin tänä vuonna.

Koko kansantalouden palkkasumman on ennustettu kasvavan tänä vuonna 10.5 % ja ensi vuonna 8 %. Työnantajan sosiaalivakuutusmaksut kasvavat kumpanakin vuonna nopeammin kuin palkkasumma. Keskimääräinen TEL-maksutaso kohoaa edelleen ensi vuonna. Tällöin se on 12.2 %. Työnantajan lapsilisämaksua ei ensi vuonna peritä, mutta yksityisen sektorin kansaneläkevakuutusmaksua korotetaan 0.25 prosenttiyksiköllä vuoden alusta.

Suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattu tehdasteollisuuden hintakilpailukyky heikkeni viime vuonna keskimäärin noin 5 %. Tänä vuonna yksikkötyökustannusten on arvioitu kasvavan Suomessa noin

Taulukko 8. Laskelma kansantalouden hinta- ja kustannustasoon vaikuttavista tekijöistä

	1984*	Muutos, % 1985 ^E	1986 ^E
1. Ansiotaso	9.4	8.5	7
2. Työpanos ¹⁾	0.6	-0.5	-0.5
- Ansiotyöpanos	1.6	0.5	0
- Yksityiset elinkeinonharjoittajat	-3.2	-3	-2.5
3. Työvoimakustannukset	11.2	11	8
- Palkkasumma	11.1	10.5	8
- Muut työtulot	11.8	14.5	9
4. Tuotanto	3.0	3.5	2.5
5. Yksikkötyökustannukset	7.9	7.5	5.5
6. Tuontihinnat	4.9	3	0
7. Välilliset verot miinus tukipalkkiot, osuus kokonaistarjonnasta	8.4	3	-1.5
8. Kustannuspaine	7.2	6	3.5
9. Kysyntäpaine, hintasäännöstely sekä viivästynyt hintapaine	1.7	0	1
10. Tuotannon hintaindeksi	8.9	6	5
11. Kuluttajahintaindeksi	7.1	6	4.5
12. Reaaliansiotaso	2.4	2.5	2
13. Tuotanto työpanosyksikköä kohti	2.4	3.5	2.5

1) Tehdyt työtunnit

4.5 %, mikä on suunnilleen yhtä paljon kuin viime vuonna. Kuluvana vuonna hintakilpailukyky heikkenee kuitenkin vähemmän kuin viime vuonna eli noin 2.5 %. Tämä johtuu valuuttakurssikehityksestä ja kilpailijamaiden lievästi nopeutuneesta yksikkötyökustannusten kohoamisesta. Ennusteen mukaan kilpailukyky säilyy ensi vuonna kuluvan vuoden keskimääräisellä tasolla.

ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS (ETLA)
The Research Institute of the Finnish Economy
Lönrotinkatu 4 B, SF-00120 HELSINKI Puh./Tel. (90) 601 322

KESKUSTELUAIHEITA - DISCUSSION PAPERS ISSN 0781-6847

- No 176 J. LESKELÄ - J. MOILANEN, A Comparison of Recent Medium-Term Forecasts. 17.06.1985. 34 p.
- No 177 PAAVO SUNI, Efektiivisen nimellisen valuuttakurssin mittaaminen ja mittarien tulkinta. 20.06.1985. 42 s.
- No 178 MARKKU LAMMI, Alkoholi- ja polttoaineverojen kertymästä. 27.09.1985. 49 s.
- No 179 YRJÖ O. VARTIA, Tunnetuissa pisteissä epäsäännöllisen funktion numeerinen integrointi. 21.10.1985. 8 s.
- No 180 ERKKI KOSKELA, On Monopolistic Tax Evasion under Direct and Indirect Taxation. 23.10.1985. 17 p.
- No 181 PEKKA ILMAKUNNAS, Stochastic Constraints on Cost Function Parameters: Mixed and Hierarchical Approaches. 31.10.1985. 26 p.
- No 182 HIROKI TSURUMI - HAJIME WAGO - PEKKA ILMAKUNNAS, Gradual Switching Multivariate Regression Models with Stochastic Cross-Equational Constraints and an Application to the Klem Translog Production Model. 01.11.1985. 28 p.
- No 183 HANNU TÖRMÄ, Panossubstituution rakennemuutos Suomen teollisuudessa. 06.11.1985. 23 s.
- No 184 FREDRIK NYGÅRD, Lifetime Incomes in Finland - Desk Calculations Based on Civil Servant Salaries 1985. 18.11.1985. 28 p.
- No 185 FREDRIK NYGÅRD, Relative Income Differences in Finland 1971-1981. 18.11.1985. 22 p.
- No 186 ERKKI KOSKELA, Tax Cuts, Risk-Sharing and Capital Market 'Imperfections'. 18.11.1985. 40 p.
- No 187 ROBERT A. HART, Working Time and Employment within an International Perspective. 25.11.1985. 43 p.
- No 188 HANNU HERNESNIEMI - SYNNOVE VUORI, Palvelutoimialojen kehitysnäkymät vuosina 1985-89. 12.12.1985. 47 s.

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen julkaisemat "Keskusteluaiheet" ovat raportteja alustavista tutkimustuloksista ja väliraportteja tekeillä olevista tutkimuksista. Tässä sarjassa julkaistuja monisteita on rajoitetusti saatavissa ETLAn kirjastosta tai ao. tutkijalta.

Papers in this series are reports on preliminary research results and on studies in progress; they can be obtained, on request, by the author's permission.

0033A/12.12.1985